

LAPSEN ASEMA SUOMESSA JA
MONIKULTTUURISUUDEN KOHTAAMINEN
VASTAANOTTOKESKUKSISSA –
TIETOPAKETIT SUOMEN PUNAISELLE RISTILLE

Heidi Fihlman, Lilli Kettunen &

Aino Vartiainen

Opinnäytetyö

Syksy 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

+ lastentarhanopettajankelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Fihlman, Heidi; Kettunen, Lilli & Vartiainen, Aino. Lapsen asema Suomessa & Monikulttuurisuuden kohtaaminen vastaanottokeskuksissa - Tietopaketit Suomen Punaiselle Ristille. Pieksämäki, syksy 2016, 73 s. ja 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK)/Sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan kelpoisuus.

Tämä opinnäytetyö on produktio, joka sisältää kaksi tietopakettia. Lapsen asema Suomessa on tarkoitettu turvapaikanhakijaperheille, joissa on alle seitsemänvuotiaita lapsia. Monikulttuurinen kohtaaminen on tarkoitettu Suomen Punaisen Ristin työntekijöille. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä turvapaikanhakijaperheiden, joissa on alle seitsemänvuotiaita lapsia, tietoisuutta suomalaisesta kasvatuskäytännöistä. Opinnäytetyömme tavoitteena on myös lisätä vastaanottokeskuksen työntekijöiden tietoutta suomalaisen ja islamilaisen kasvatuskäytäntöjen eroista.

Tietopakettien sisältöä kartoitettiin teemahaastatteluilla ja observoinnilla eli havainnoinnilla. Teemahaastattelujen kohderyhmänä olivat Pohjois-Savossa sijaitsevan vastaanottokeskuksen kuusi työntekijää sekä kaksi turvapaikanhakijaperhettä, joissa on alle seitsemänvuotiaita lapsia. Havainnoinnin kohderyhmänä olivat turvapaikanhakijaperheet, joissa on alle seitsemänvuotiaita lapsia. Haastateltavien turvapaikanhakijaperheiden ja havainnoitavan kohderyhmän valinta perustuu siihen, että osa opinnäytetyön kirjoittajista suorittaa lastentarhanopettajan kelpoisuutta sekä siihen, että haastateltavat perheet olivat englanninkielentaitoisia.

Haastatteluaineisto purettiin käyttämällä sisällönanalyysia. Tietopakettien koostamiseksi kerättiin haastattelujen lisäksi kattavasti aiheeseen liittyvää teoretista tietoa. Tietopaketeista pyydettiin arviointia vastaanottokeskuksessa haastateltuilta työntekijöiltä, Suomen Punaisen Ristin keskustoimistolta, ohjaavalta opettajalta sekä vertaisarvioijalta. Produktio jää kokonaisuudessaan Suomen Punaisen Ristin vastaanottokeskuksien käyttöön.

Avainsanat: produktiot, turvapaikanhakijat, islam, kasvatustieteet, lapsiperheet, lastensuojelu, vastaanottokeskukset, monikulttuurisuus, kasvatuskumppanuus

ABSTRACT

Fihlman, Heidi; Kettunen, Lilli & Vartiainen, Aino. Position of Children in Finland & Multicultural Encounters at Reception Centers - Information kits for the Finnish Red Cross. Pieksämäki, autumn 2016, 73 pages, 3 appendices. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Diak Pieksämäki. Degree Programme in Social Services: Bachelor of Social Services + qualification for an early childhood education teacher.

This is a productive thesis that consists of two information kits. The information kit about the Position of Children in Finland is made for the asylum seeker families that have children under the age of seven. The information kit about Multicultural Encounters at Reception Centers is directed at the Finnish Red Cross workers. The purpose of the thesis is to increase knowledge for asylum seeker families with children under seven years about the Finnish raising methods. The second purpose is to increase the awareness for employees at the reception center of the differences between Finnish and Islam raising methods.

The material and information for kits was collected with theme interviews and through observation. The target group for the theme interviews is the workers of a reception center in the North Savo region. Two asylum seeker families with children under the age of seven were also interviewed. The target group for observation was asylum seeker families with children under the age of seven. Both the interviewed and the observed asylum seeker families were chosen because one of the authors of this thesis is conducting the qualification for an early childhood education teacher.

The interview material was gone through by using content analysis. In addition to the interviews an extensive amount of theoretical information linked to the subject was collected. From the interviewed persons at the reception center, the Finnish Red Cross central office, the supervising teacher and student referee were asked to give an assessment about the information kits. The production will stay in the use of reception centers of Finnish Red Cross.

Keywords: production, asylum seeker, Islam, education, family with children, child protection, reception center, multiculturalism, upbringing co-operation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	6
2 TURVAPAIKANHAKIJAPERHE VASTAANOTTOKESKUKSESSA	8
2.1 Turvapaikkamenettely	8
2.2 Suomen Punaisen Ristin merkitys turvapaikkamenettelyssä	9
3 MONIKULTTUURISUUDEN KOHTAAMINEN	10
3.1 Monikulttuuriosaaminen	11
3.2 Monikulttuurinen yhteistyö perheiden kanssa	14
3.3 Monikulttuurisuus ja uskonto	14
4 SUOMALAISTA KASVATUSTA KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ.....	15
4.1 Sosiaalihuoltolaki	17
4.2 Lastensuojelulaki	18
4.3 Varhaiskasvatustilaki.....	21
5 KASVATUS	22
5.1 Suomalainen perhe ja kasvatustilaki	23
5.2 Islamilainen perhe ja kasvatustilaki.....	25
5.3 Kasvatustilakumppanuus	27
5.4 Kasvatustilakun haasteita monikulttuurisessa työssä	28
6 AIEMMAT TUTKIMUKSET	29
7 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	30
8 PRODUKTIO	34
8.1 Produktion suunnitelma	34
8.2 Produktion toteutus	35
9 TEEMAHAASTATTELU.....	37
9.1 Haastateltavien valinta ja aineiston keruu	38
9.2 Haastattelujen toteutus.....	39
9.3 Sisällönanalyysi	42
10 HAVAINNOINTI.....	43
10.1 Havainnoinnin suunnitelma.....	44
10.2 Havainnoinnin toteutus	44
11 TULOKSET	46
11.1 Kasvatustilaki ja kasvatustilakumppanuus	47

11.2 Varhaiskasvatus	48
11.3 Kulttuuritietoisuus	49
11.4 Ristiriitojen ennaltaehkäisy	50
11.5 Perheiden kokemukset	50
11.6 Havainnoinnin tulokset.....	51
12 PRODUKTION ARVIOINTI.....	52
12.1 Arviointisuunnitelma	52
12.2 SPR:n henkilökunnan ja ohjaavan opettajan arviointi.....	53
12.3 Vertaisarviointi	54
12.4 Itsearviointi	55
13 POHDINTA	55
13.1 Eettisyys	57
13.2 Luotettavuus.....	58
13.3 Opinnäytetyöprosessin arviointia.....	58
13.4 Ammatillinen kasvu	60
LÄHTEET	63
LIITE 1: HAASTATELUTEEMAT JA APUKYSYMYKSET TYÖNTEKIJÖILLE.....	70
LIITE 2: HAASTATELUTEEMAT JA APUKYSYMYKSET TURVAPAIKANHAKIJAPERHEILLE	72
LIITE 3: ARVIOINTIKYSYMYKSET	73
LIITE 4: MONIKULTTUURISUUDEN KOHTAAMINEN VASTAANOTTOKESKUKSISSA.....	
LIITE 5: LAPSEN ASEMA SUOMESSA.....	

1 JOHDANTO

Turvapaikanhakijoiden määrä Suomessa kasvaa tällä hetkellä nopeasti johtuen maailmassa meneillään olevasta pakolaiskriisistä. Tämänhetkinen pakolaiskriisi on toisen maailmansodan jälkeen suurin. Vuonna 2015 Suomeen on tullut yhteensä yli 32 000 turvapaikkahakemusta. (Sisäministeriö 2015; Maahanmuuttovirasto 2016 a.) Turvapaikanhakijoiden määrän lisääntymisen vuoksi opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen ja yhteiskunnallisesti merkittävä.

Syksyllä 2015 työskentelimme vapaaehtoisina hätämajoitusyksikössä ja saamiemme kokemusten perusteella haluamme opinnäytetyössämme nostaa esiin kasvatuksellisiin näkemyseroihin liittyvän ilmiön. Esimerkiksi Suomessa kielletyt, fyysiset kasvatuskeinot voivat joissain kulttuureissa olla sallittuja kasvatuskäytäntöjä. Suomessa lasten fyysisestä tai henkisestä väkivallasta seuraa lastensuojelullisia toimenpiteitä. Opinnäytetyömme ajankohtaisuutta lisää se, että uudessa sosiaalihuoltolaissa korostetaan hyvinvoinnin edistämisen ja ennaltaehkäisyyn näkökulmaa (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2015).

Aloitimme opinnäytetyöprosessimme syksyllä 2015, ja yhteistyökumppaniksemme vahvistui Suomen Punainen Risti. Aiheen valinnan ja rajauksen jälkeen hankimme tietoperustaa. Kriteereinämme oli, ettei tieto olisi vanhaa, ja se olisi tunnetuista ja laadukkaista lähteistä löytyvää. Aineiston hankinnan jälkeen aloitimme raportin kirjoittamisen ja sen myötä tietopakettien sisällön tuottamisen. Opinnäytetyömme on produktio eli kaksiosainen tietopaketti. Lapsen asema Suomessa käsittelee oleellisia suomalaiseen kasvatukseen liittyviä huomioita ja on suunnattu vastaanottokeskuksissa asuville turvapaikanhakijaperheille, joissa on alle seitsemänvuotiaita lapsia. Osa opinnäytetyömme tekijöistä suorittaa lastentarhanopettajan kelpoisuutta, joten kohderyhmä on rajattu alle seitsemänvuotiaisiin lapsiin ja heidän perheisiinsä. Monikulttuurisuuden kohtaaminen vastaanottokeskuksissa on tietopaketti, joka antaa vastaanottokeskuksen työntekijöille valmiuksia kohdata monikulttuurisia asiakkaita. Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa kaksi tietopakettia, joiden tarkoitus on lastensuojelutarpeen vähentäminen ja työntekijöiden valmiuden lisääminen monikulttuuriseen kohtaamiseen. Lastensuojelutarpeen väheneminen säästäisi yhteiskunnan varoja ja tärkeimpänä asiana suojelisi turvapaikanhakijalapsia.

Koska kulttuurit eivät ole yhtenäisiä, muuttumattomia kokonaisuuksia, kulttuurien ja niihin liittyvien ilmiöiden määrittäminen on haastavaa (Kuittinen & Isosävi 2013, 78). Merkittävimpana näkökulmana monikulttuurisuuteen opinnäytetyössämme on islamin usko. Valitsimme pääpiirteittäin tarkasteltavaksi kulttuuriksi islamin siksi, että valtaosa turvapaikanhakijoista on islaminuskoisia. (Vastaanottokeskuksen työntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016.)

Turvapaikanhakijaperheet ovat opinnäytetyömme keskiössä, joten aluksi kuvaamme opinnäytetyön lähtökohtina turvapaikkamenettelyä ja yhteistyökumppanimme Suomen Punaisen Ristin merkitystä siinä. Vastaanottokeskuksissa työskenteleminen vaatii taitoa tehdä yhteistyötä eri kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kanssa, vaikka yhteinen kieli puuttuisi tai oma arvomaailma olisi ristiriidassa toisesta kulttuurista tulevan henkilön kanssa. Siksi käsittelemme teoriaosuudessa monikulttuurista kohtaamista ja monikulttuuriosaamista perheiden kanssa. Suomessa oleskelevia turvapaikanhakijoita koskee Suomen lainsäädäntö, joten tuomme esiin kasvatukseen liittyviä lakeja. Esittelemme suomalaista ja islamilaista kasvatusta sekä näiden eroavaisuuksia, jotta vastaanottokeskuksessa työskentelevän työntekijän olisi helpompi ymmärtää, miksi islaminuskoinen henkilö toimii joissain tilanteissa eri tavalla kuin esimerkiksi suomalainen. Vaikka työntekijät vastaanottokeskuksissa eivät vastaakaan lasten kasvatuksesta, tuomme esiin myös kasvatuskumppanuuden monikulttuurisuuden näkökulmasta. Kasvatuskumppanuuden ymmärtäminen voi auttaa työntekijöitä vanhempien ja perheiden kohtaamisissa. Teoriaosuuden päätteeksi tuomme esiin aikaisempia, oman opinnäytetyömme kaltaisia tutkimuksia.

Opinnäytetyön toteutusosiossa esittelemme teoretiedon valossa produktion ja kuvaamme omaa produktiotamme. Opinnäytetyöllämme on selkeä ja vahva työelämälähtöinen tarkoitus ja tavoite, jotka esittelemme perusteellisesti. Käyttämämme menetelminä avaamme havainnointia, vastaanottokeskuksen työntekijöiden ja turvapaikanhakijaperheiden teemahaastattelua sekä haastattelujen purkamisessa käytettyä sisällönanalyysia. Koko opinnäytetyöprosessin oleellinen eteenpäin vievä tekijä on arviointi. Opinnäytetyömme lopussa esittelemme produktiomme arvioinnin suunnittelua ja toteutusta. Pohdintaosuudessa analysoimme opinnäytetyöprosessiamme, sen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä ammatillista kasvuamme sosiaalialalla.

2 TURVAPAIKANHAKIJAPERHE VASTAANOTTOKESKUKSESSA

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee kansainvälistä suojelua tai oleskeluoikeutta vedoten vainoon tai muuhun vaaraan kotimaassaan (Helsingin kaupunki 2016). Suomea ja muita EU-maita velvoittavat kansainväliset sopimukset, joiden mukaan kansainvälistä suojelua tarvitsevat turvapaikanhakijat on otettava vastaan. Turvapaikanhakijat asuvat yleensä vastaanottokeskuksissa eri puolella Suomea odottaessaan turvapaikkahakemuksensa käsittelyä. Turvapaikanhakijat saavat vastaanottokeskuksissa välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon, joiden kuluista vastaa valtio. Vastaanottokeskuksissa käytännön toiminnan ohjeistuksesta ja suunnittelusta vastaa Maahanmuuttovirasto eli Migri. (Sisäministeriö 2015.)

Vastaanottokeskuksessa sosiaalipalveluihin kuuluu neuvontaa, ohjausta, sosiaalisten ongelmien selvittämistä ja muita tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät hyvinvointia. Vastaanottokeskus järjestää myös terveydenhuoltopalveluita (Maahanmuuttovirasto 2016 b). Turvapaikanhakijaperheet eivät yleensä puhu suomea, joten heidän kanssaan työskenneltäessä tarvitaan tulkkia. Vastaanottokeskukset vastaavat tulkkauksen järjestämisestä. Turvapaikanhakijaperheet ovat voineet tulla Suomeen vainoa tai sotaa pakenon, ja heillä voi olla kidutus-, syrjintä, riistämisen- ja väkivaltakokemuksia. Suomeen tulo on ollut monelle perheelle pitkä ja raskas ja heidän perheenjäseniään, ystäviään ja sukuaan voi olla edelleen kotimaassa. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015 c.)

2.1 Turvapaikkamenettely

Suomessa Vuonna 2011 voimaan tullut laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta säätelee turvapaikanhakijan vastaanottoa, toimeentuloa ja huolenpitoa. Suomi on pakolais- ja turvapaikkapolitiikassaan sitoutunut YK:n pakolaissopimukseen. Lisäksi turvapaikkamenettelyä säätelevät EU:n direktiivit. Turvapaikkaa voi hakea Suomesta, jos hakijalla on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi alkupeuran, uskonnon, kansallisuuden, tietyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Turvapaikkahakemus jätetään poliisille tai rajatarkastusviran-

omaiselle. He tarkastavat jokaisen henkilöllisyyden ja sen, mitä kautta hakija on Suomeen tullut. Tämän jälkeen hakija siirretään vastaanottokeskukseen ilmaiseen majoitukseen tai hän siirtyy yksityismajoitukseen, jossa hän maksaa itse asumisen. (Maahanmuuttovirasto 2016 c.; Pakolaisneuvonta ry i.a.a; Pakolaisneuvonta ry i.a.b.)

Turvapaikkahakemuksen käsittelyyn voi saada oikeusapua ja tulkkauspalveluita. Turvapaikkahakemus siirtyy Maahanmuuttovirastoon, joka käsittelee hakemukset yksilöllisesti normaalissa tai nopeutetussa menettelyssä. Maahanmuuttovirasto kutsuu hakijan turvapaikkapuhutteluun. Jos puhuttelua seuraava päätös on myönteinen, hakija sijoitetaan tai hän hakeutuu itsenäisesti kuntaan. Jos päätös on kielteinen, hakija käännytetään lähtömaahan. Dublin-päätöksessä hakija palautetaan toiseen valtioon, mistä hän on jo aikaisemmin hakenut turvapaikkaa. Hakija voi valittaa päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen ja sen jälkeen hakea valituslupaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. (Maahanmuuttovirasto 2016 b.; Maahanmuuttovirasto 2016 c.)

2.2 Suomen Punaisen Ristin merkitys turvapaikkamenettelyssä

Punainen Risti auttaa ja tukee pakolaisia, turvapaikanhakijoita ja humanitaarisista syistä apua tarvitsevia siirtolaisia kaikkialla maailmassa. Suomella on velvollisuus suojella pakolaisia kansainvälisten sopimusten ja Suomen lain mukaan. Turvapaikanhakijoita ei saa palauttaa maahan tai alueelle, jossa kohtelu on epäinhimillistä. SPR on valmiusjärjestö. Valtion kanssa tehdyn sopimuksen mukaan SPR varautuu ottamaan vastaan turvapaikanhakijoita pitämällä vastaanottokeskuksia yllä valtion vastatessa kustannuksista. SPR tekee yhteistyötä Maahanmuuttoviraston ja kuntien kanssa turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanottamiseen liittyvissä asioissa. (Suomen Punainen Risti 2015 a.; Suomen Punainen Risti 2015 b.)

SPR perustaa vastaanottokeskuksia eri puolille Suomea Maahanmuuttoviraston pyynnöstä. SPR perusti ensimmäiset vastaanottokeskukset vuonna 1990, jolloin Suomeen saapui entistä enemmän turvapaikanhakijoita. Vastaanottokeskuksissa työskentelevillä järjestön työntekijöillä, tulkeilla ja koulutetuilla vapaaehtoisilla on suuri ja tärkeä rooli asukkaiden arjessa. Punaisen Ristin toiminta perustuu ihmisoikeuksien ja oikeusturvan varmistamiseen. SPR:n toimintaperiaatteet ovat inhimillisyys, tasapuolisuus, puolueet-

tomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, ykseys ja yleismaailmallisuus. (Suomen Punainen Risti 2015 a.; Suomen Punainen Risti 2015 b.)

SPR:n vastaanottokeskusten toiminta on suunniteltu sen mukaan, ovatko turvapaikanhakijat aikuisia, perheitä tai ilman huoltajaa saapuneita alaikäisiä. Yksin saapuneet lapset tai nuoret majoitetaan ryhmäkotiin tai tukiasuntoon, joissa on enemmän henkilökuntaa vastaamassa lasten erityistarpeisiin. Alaikäisille lapsille määrätään edustaja valvomaan lapsen etuja ja oikeuksia. Vastaanottokeskuksissa huolehditaan vastaanotosta, majoituksesta, oikeudellisesta neuvonnasta, terveydenhoidosta, lasten oppivelvollisuudesta ja toimeentulotuen maksamisesta. Turvapaikanhakijoiden arjen hallintaa tuetaan harrastusten ja työtehtävien avulla, kielen opetuksella ja pidempään maassa olleita ohjataan työelämään. (Suomen Punainen Risti 2015 b.)

3 MONIKULTTUURISUUDEN KOHTAAMINEN

Kulttuurilla tarkoitetaan tiettyyn yhteiskuntaan tai yhteisöön kuuluvien ihmisten elämäntapaa. Kulttuuri koostuu niistä tiedoista, tavoista, tottumuksista, uskomuksista, moraaleist ja laeista joita yksilö yhteisön jäsenenä on omaksunut. Jokaiseen kulttuuriin vaikuttavat muun muassa maantieteelliset, taloudelliset ja historialliset tekijät sekä luonnonvoimat, sodat ja tieteellinen kehitys. Kulttuuri on jatkuvassa muutoksessa. Samassa kulttuurissa elävät tekevät valintoja ympäröivästä kulttuurista ja rakentavat siten omaa yksilöllistä kulttuuriaan. (Arvilommi & Voima 2011.)

Monikulttuurisissa kohtaamisissa on hyvä ymmärtää, mitkä asiat ihmisessä ja hänen toiminnassaan ovat kulttuurisidonnaisia. Jotkin asiat ihmisen käytöksessä ja toiminnassa ovat universaaleja, eli yleisinhimillisiä, jotkin yksilöllisiä omaan persoonallisuuteen liittyviä ja jotkin kulttuurista opittuja. Samoista kansallisista ryhmistä saapuvilla ihmisillä on paljon eroavaisuuksia kokemuksissaan, jotka liittyvät ihmisten poliittisiin taustoihin, sosioekonomisiin taustoihin ja maastamuuton syihin. (Wallin 2013, 79; Kirsti Sainola-Rodriguez 2013.)

Ihmisten siirtyessä kulttuuriympäristöstä toiseen uuden kulttuurin tapoja ja käsityksiä opitaan suorassa kanssakäymisessä päivittäin. Oppiminen ei ole aina helppoa johtuen siitä, että uuden kulttuurin piirteet voivat olla ristiriidassa eri kulttuurista tulevan omien arvojen ja käsitysten kanssa. Maahanmuuttajan, hänen yhteisönsä ja valtaväestön välisillä asenteilla on merkitystä siihen, onnistuuko maahanmuuttaja integroitumaan valtaväestöön säilyttäen oman identiteettinsä, sulautuuko maahanmuuttaja valtaväestöön (assimilaatio), eristäytyykö maahanmuuttaja vähemmistökulttuurinsa piiriin (separaatio) vai marginalisoituuko hän siten, että oma identiteetti sekä yhteys valtaväestön kulttuuriin katoavat. (Trux 1999, 184.)

Monikulttuurisissa kohtaamisissa tulee huomioida, että turvapaikanhakijoiden joukossa on useista erilaisista syistä maahan tulleita. Heidän joukossaan on useita eri kansallisuksia ja kieliä sekä useita eri koulutustason omaavia henkilöitä. Ainoa yhdistävä tekijä jokaisella on kokemus kotimaasta pakenemisestä. Siihenkin jokainen yksilö suhtautuu eri tavoin ja selviytymiskeinoin. Tästä syystä jokainen perhe ja lapsi tulee kohdata yksilönä ja huomioida heidän yksilölliset tarpeensa. Kohtaamisissa on erityisen tärkeää riittävä asiakkaan kuuleminen, joten kohtaamisiin tulee varata joustavasti ja riittävästi aikaa. Asiakkaan menneisyyteen liittyvillä kokemuksilla on suuri merkitys perheen ja lapsen hyvinvointiin liittyen, mutta myös nykyisyys aiheuttaa traumatisoivia kokemuksia muun muassa rasismien, koti-ikävä ja yhteiskunnasta syrjäytymisen vuoksi. Monikulttuuristen asiakkaiden kohtaamisissa on hyvä tietää jotakin asiakkaan kulttuuritaustasta, mutta asiakasta ei tulisi nähdä ainoastaan kulttuurinsa edustajana. Turvapaikanhakija itse on oman tilanteensa paras asiantuntija, joten häneltä itseltään kannattaa kysyä, kuunnella arvostaen ja ennakkoluulottomasti ja olla aidosti ja kokonaisvaltaisesti kiinnostunut. Joskus voi olla tarpeenmukaista luoda uusia käytäntöjä turvapaikanhakijoiden kohtaamisiin liittyvissä asioiden hoitamisessa. (Sainola-Rodriguez 2013; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016 a.)

3.1 Monikulttuuriosaaminen

Kun eri kulttuurien välisen yhteistyön tavoitteena on pyrkimys kunnioitukseen ja mahdollisimman hyvään tasapainoon tai integraatioon, tarvitaan monikulttuuriosaamista eli taitoa ja pyrkimystä tulla toimeen eri kulttuurista tulevien ihmisten kanssa. Monikult-

tuuriosaaminen on yksilöllinen, kokonaisvaltainen ja tavoitteellinen kasvuprosessi, joka tulee käydä henkilökohtaisesti läpi. Monikulttuuriosaamisen perusteita ovat muun muassa kärsivällisyys, joustavuus, tunneäly, oikeudenmukaisuus ja empatia. (Sainola-Rodriguez 2009, 137; Wallin 2013, 75–78.)

Monikulttuuriosaaminen kiteytyy neljään ulottuvuuteen, jotka ovat tieto, taito, tunne ja toiminta. Tiedoilla tarkoitetaan tietoa asiakkaan kulttuurin arvoista, tavoista, ongelmanratkaisumenetelmistä, uskomuksista ja käytännöistä. Tietoihin liitetään myös työntekijän tietoisuus oman kulttuurisen taustansa merkityksestä työskenneltäessä monikulttuurisessa ympäristössä. Monikulttuurisen työn tekijän tulee tiedostaa oma kulttuurisuutensa ja siihen liittyvät merkitykset ja arvot. Työssä tulee arvioida omien ja asiakkaiden arvojen ja merkityksien eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia sekä löytää keinoja hyvään vuorovaikutukseen. Mikäli työntekijä pitää oikeina arvoina omia arvojaan ja hän odottaa asiakkaalta samoja käyttäytymismalleja, hänen on vaikea luoda luottamuksellista suhdetta asiakkaaseen. On myös vaarana, että liiallisen kulttuuri relativismin nimissä perheitä ei tueta oikeissa ongelmatilanteissa, koska ongelmia pidetään ja sallitaan kulttuuriin liittyvinä tapoina. Kulttuurisensitiivisyyden nimissä ei tule hyväksyä mitään laitonta tai järjestelmän vastaista. (Anis 2007, 147–160; Wallin 2013, 75–78; Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2016 a.)

Taidoilla tarkoitetaan viestintään ja vuorovaikutukseen liittyviä taitoja ja taitoa toimia eri kulttuurien välissä. Taitoa on myös löytää ja tuntea kulttuurisesti merkittäviä tiedonlähteitä ja huomioida asiakkaan oma näkemys ongelmista. Tunteella viitataan työntekijän aitoon kiinnostukseen ja henkilökohtaiseen haluun auttaa, jolloin työntekijän sisäinen tunne on yhteydessä työntekijän toimintaan. Monikulttuuriosaamisen kehittymiseen liittyvät toiminnan tasolla vuorovaikutukset ja kohtaamiset vieraan kulttuurin kanssa. Sitä voi opiskella tiettyyn pisteeseen, mutta käytännön kokemus on jossain muodossa välttämätöntä. Monikulttuuriosaamista, eli monikulttuurikompetenssia on määritelty kykyä suvaita ja ymmärtää erilaisuutta sekä toisten ja itsensä toimintatapojen ja näkemysten kulttuurisia tekijöitä. Monikulttuuriosaamisessa tarvitaan kykyä ymmärtää toisten ja itsensä sopeutumisprosessia, kykyä kommunikoida sekä toimia tilanteissa avoimesti, rakentavasti ja asianmukaisesti. Monikulttuuriosaaminen on myös reflektointitaitoa sekä kykyä asettua toisen asemaan. (Sainola-Rodriguez 2009, 138 & Wallin 2013, 80-84.)

Kulttuurien kohdatessa sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot ovat merkittävässä roolissa. Vieraan kulttuurin kohtaamisessa muun muassa yhteinen viestintätapa, arvostava ja kunnioittava käytös ja kuuntelemisen taito ovat edellytys hyvälle vuorovaikutukselle. Monikulttuuriosaaminen ilmenee myös ihmisen kykynä havainnoida, ilmaista ja ymmärtää emotionaalisia merkkejä tarkoituksenmukaisesti, eli aistia ja toimia tilanteeseen mukautuen. Sekä työntekijän, että asiakkaan non-verbaaliseen viestintään tulee myös kiinnittää huomiota. Monikulttuurisessa työssä on aina läsnä väärinkäsitysten vaara, silloinkin kun käytössä on yhteinen kieli. Ihmisten erilaiset elämäkokemukset ja maailmankuvat sekä kulttuurien väliset käsitykset vaikuttavat siihen, kuinka viestit ja tilanteet tulkitaan. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2016 a, Trux 1999, 208 & Wallin 2013, 80–84.)

Monikulttuurisen osaamisen tarpeen eettisenä perusteena voidaan pitää sitä, että yhdenvertainen kohtelu kuuluu yleisiin ihmisoikeuksiin. Sen toteutuminen vaatii usein asiakkaan erilaisten, erityisten tarpeiden huomioimista. Kun erilaiset taustat ja asiakkaiden asioille antamat merkitykset huomioidaan, dialogisuus ja yhteistyö on toimivampaa. Kokonaisvaltainen taustatekijöiden selvittäminen ja huomioiminen vaatii erityistä vuorovaikutusosaamista. Vuorovaikutustaitojen ja ammatillisuuden vahvistaminen ja työtapojen sopeuttaminen ovat osa monikulttuuriosaamista. (Anis 2007, 147–160.)

Monikulttuurisessa työssä tulee asiakkaan yksilölliset tekijät erottaa rakeenteellisista sekä kulttuuri- ja yhteiskuntasidonnaisista tekijöistä. Työssä tulee huomioida asiakkaan yksilöllisyys ja yhteisöllisyys. Yksilöllisiä eroja ovat kulttuuristen ja etnisten erojen lisäksi myös taloudelliset, sosiaaliset ja persoonalliset erot. Lisäksi yksilön sukupuoli, persoonallisuus ja omakohtaiset kokemukset luovat erilaisia tarpeita, jotka tulee huomioida monikulttuurisessa työssä. Monikulttuuriseen osaamiseen liittyy kyky tunnistaa syrjintä ja rasismi, sekä valmius keskustella niistä eri osapuolten kanssa. (Anis 2007, 147–160.)

3.2 Monikulttuurinen yhteistyö perheiden kanssa

Monikulttuuristen perheiden kohtaamisissa kulttuuritietoisuus, eli kulttuuristen uskomusten, arvojen ja tapojen tunnistaminen perheiden toiminnassa auttaa toimivan yhteistyön aikaansaamista. On myös oleellista tunnistaa tilanteet, joita ei voida selittää uskonnolla tai monikulttuurisella taustalla. Monikulttuuristen perheiden kohtaamisessa avoimuus, uteliaisuus ja kulttuuristen erojen ja samankaltaisuuksien yhdessä pohtiminen ovat tärkeä asia, kun pyritään yhteisymmärrykseen. Mikäli perheen vanhempien näkemykset asioista jäävät kohtaamisissa huomioimatta, on vaarana, että tilanteissa keskitytään näkyvien ongelmien ratkaisemiseen ja taustalla olevat syyt jäävät huomioimatta. Vanhempien näkökulmien huomioiminen ja ymmärtäminen eivät tarkoita, että niitä tai niiden aiheuttamaa käytöstä täytyisi kritiikittömästi hyväksyä. Yhteistyön kannalta kulttuuristen tekijöiden tiedostaminen on kuitenkin edellytys työn onnistumiselle. (Kuittinen & Isosävi 2013, 86 - 88.) Lasten kasvatukseen ja perheeseen liittyvissä asioissa omaa kulttuuria pyritään vaalimaan korostuneesti (Trux 1999, 184).

Perheiden kanssa tehtävässä monikulttuurisessa työssä on otettava huomioon, ettei monessa maassa ole vastaavaa palvelujärjestelmämallia kuin Suomessa ja moni asia viranomaistoiminnassa voi olla uutta ja outoa. Perheille on myös hyvä varmistaa molemminpuolinen ymmärrys ja selvittää mikä on asiakkaan rooli ja mitä häneltä edellytetään. Luottamuksellisen suhteen syntyminen on tärkeää asiakastilanteen sujumisen kannalta. Perheen ja yhteisön merkityksen huomioiminen on tärkeää monikulttuurisissa kohtaamisissa. Monikulttuurisen perheen kulttuuriin ja uskontoon on tutustuttava mahdollisuuksien mukaan ja ne on otettava huomioon työssä. Perheen kohtaamisessa ammattilaisen on tunnistettava ja kyseenalaistettava stereotyyppiä ja oletukset. Toisessa kulttuurissa voidaan pitää jotakin asiaa sopimattomana puheenaiheena ja toisessa kulttuurissa samasta asiasta puhuminen koetaan täysin normaaliksi. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2015 a.; Korhonen & Puukari, 2013, 49–50.)

3.3 Monikulttuurisuus ja uskonto

Uskonto on monille maahanmuuttajille tärkeä osa elämän perustarpeiden toteuttamista ja saumaton osa arkea. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää

syytä asettaa eri asemaan muun muassa sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon tai vakaumuksen perusteella. Perustuslaki määrittää jokaiselle uskonnon ja omantunnon vapauden, johon sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. (Suomen perustuslaki 1999.)

Maahanmuuttajien sopeutumisen kannalta on tärkeää, että oikeutta oman uskonnon harjoittamiseen toteutetaan myös käytännössä. Monikulttuurisessa työssä ohjaajan tulisi huomioida, että Suomen uskonnollinen kenttä on muuttunut kasvaneen maahanmuuton myötä. Maahanmuuton yhteydessä (etenkin valtauskontoasemasta vähemmistöön siirtyneet) uskonnosta voi tulla aiempaa tärkeämpi ja tiedostetumpi asia, kun monet muut tutut asiat muuttuvat. Työntekijän on tiedostettava, että lasten kasvatusta omaan kulttuuriin ja uskontoon koetaan tärkeäksi, mutta tilanteet, kasvatustavat ja perinteet vaihtelevat yksilöllisesti. Kaikki maahanmuuttajaperheet eivät ole erityisen uskonnollisia tai kulttuuriinsa paneutuneita. (Lehtinen i.a.)

Islamin uskoa tunnustavan maahanmuuttajaperheen kohtaamisessa tulee ymmärtää, että muslimin identiteetti ei rakennu yksin islamin varaan. Suurelle osalle muslimeista tärkeämpiä identiteetin osa-alueita ovat esimerkiksi oma kieli, kansallisuus, perhe, kulttuuri, työ tai ammatti. Kuten kaikilla muillakin, myös muslimeilla on päällekkäisiä ja rinnakkaisia identiteettejä jotka ovat sovitettavissa yhteen. Muslimien oikeus harjoittaa uskontoaan tulee taata siten, että se tapahtuu Suomen oikeusvaltioperiaatetta, tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. (Husein 2011, 74–75, 261–268.)

4 SUOMALAISTA KASVATUSTA KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Suomessa olevia turvapaikanhakijoita koskee Suomen lainsäädäntö. Turvapaikanhakijoita koskevia lakeja on useita, joista keskeisimmät on tuotu esiin tässä pääluvussa. Kasvatukseen liittyviä ja vaikuttavia lakeja olemme avanneet tarkemmin alaluvuissa.

Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on ylläpitää ja edistää sosiaalista turvallisuutta ja lakia sovelletaan kunnalliseen sosiaalihuoltoon (Sosiaalihuoltolaki 2014). Lain sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista tarkoituksena on edistää asiakassuhteen luottamuksellisuutta ja asiakaslähtöisyyttä. Asiakkaalla on oikeus saada hyvää sosiaalihuoltoa ja kohtelua ilman syrjintää. Asiakkaan mielipide, etu sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa tulee huomioida. Asiakkaalla on oikeus tietää oikeutensa, velvollisuutensa ja erilaiset vaihtoehdot sekä niiden vaikutukset. Alaikäisen asiakkaan mielipide on selvitettävä ja huomioitava hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Kaikissa alaikäisiä koskevissa sosiaalihuollon toimissa on huomioitava alaikäisen etu. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000.)

Suomessa ollessaan turvapaikanhakijalapsen ja -perheen voivat olla lastensuojelun toimenpiteiden tarpeessa. Turvapaikanhakijalapsia tulee suojella lastensuojelulain mukaisesti ja heitä tulisi kohdella YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen keskeisiä periaatteita noudattaen, joita Suomen kansallinen perhelainsäädäntö noudattaa. Valtio vastaa kustannuksista, joita turvapaikanhakijoiden lastensuojelun tarve aiheuttaa; kunta vastaa lastensuojelun sisällöstä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015 c.) Varhaiskasvatuslaki velvoittaa kuntia järjestämään varhaiskasvatusta kiireellisissä tapauksissa tai olosuhteiden muutoin niin vaatiessa muullekin kunnassa oleskelevälle henkilölle kuin kunnan asukkaalle (Varhaiskasvatuslaki 1973).

Suomessa tehtyihin rikoksiin sovelletaan rikoslakia. Tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella toiselle aiheutettu vakava hengen tai terveyden vaarantaminen on rangaistavaa. Ruumiillinen väkivalta ja myös pahoinpitelyn yritys ovat rangaistavia tekoja. (Rikoslaki 1889.) Ulkomaalaislain tarkoituksena on toteuttaa hyvää hallintoa ja oikeusturvaa ulkomaalaisasioissa. Lain tarkoituksena on edistää hallittua maahanmuuttoa ja kansainvälisen suojelun antamista. Ulkomaalaislakia sovelletaan ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon Suomessa. (Ulkomaalaislaki 2004.) Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta turvaa tilapäistä suojelua saavan ja kansainvälistä suojelua hakevan henkilön toimeentulon ja huolenpidon. Sovellettaessa lakia 18 vuotta nuorempaan on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen etuun sekä hänen terveyteensä ja kehitykseensä liittyviin seikkoihin. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011.)

4.1 Sosiaalihuoltolaki

Sosiaalihuoltolain alaisuudessa järjestettäviä kunnallisia sosiaalipalveluja ovat muun muassa sosiaalityö, sosiaaliohjaus, perhetyö sekä kasvatus- ja perheneuvonta. Sosiaalityöllä pyritään järjestämään yksilön, perheen tai yhteisön tarpeisiin vastaavien palvelujen ja sosiaalisen tuen kokonaisuuksia. Sosiaaliohjauksen avulla pyritään muun muassa vahvistamaan omatoimisuutta ja osallisuutta. Perhetyötä annetaan muun muassa erityistä tukea tarvitsevan lapsen kehityksen ja terveyden turvaamiseksi ja perhetyön keinoin pyritään vahvistamaan perheen omia voimavaroja ja vuorovaikutustaitoja. Kasvatus- ja perheneuvontaa annetaan lapsen hyvinvoinnin, myönteisen kehityksen ja yksilöllisen kasvun ja vanhemmuuden tukemiseen sekä lapsiperheiden omien voimavarojen ja suoriutumisen edistämiseksi. (Sosiaalihuoltolaki 2014.)

Turvapaikanhakijoiden tarvitsemista sosiaalipalveluista vastaavat vastaanottokeskukset. Tarvittavia sosiaalipalveluja voidaan ostaa kunnista tai yksityisiltä sektoreilta. Turvapaikanhakijat eivät kuulu julkisen sosiaali- ja terveystalvelujen alaisuuteen. Vastaanottokeskuksissa työskentelee sosiaalihuollon ammattihenkilöstöä. Turvapaikanhakijalla on oikeus sosiaalialan ammattihenkilöstön välttämättömiksi arvioimiin sosiaalipalveluihin. Sosiaalialan ammattihenkilöstö arvioi yksilöllisesti turvapaikanhakijoiden tarvitsemien sosiaalipalvelujen tarpeen. Tarvittavia palveluita voivat olla esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvonta, perhehoito ja välttämätön sosiaalityö. Arvioinnissa huomioidaan turvapaikanhakijana olemisen tilapäisyys. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a; Häkkinen, Iso-Mauno & Tyni 2016; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015 c.)

Sosiaalihuoltolaissa on määritelty erityistä tukea tarvitsevasta henkilöstä ja asiakkaasta. Erityistä tukea voi tarvita henkilö, jolla on vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveystalveluja jotka eivät liity ikääntymiseen. Erityistä tukea tarvitsevalla lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä, joka tarvitsee erityistä tukea tai jonka kasvuolosuhteet eivät turvaa tai vaarantavat hänen terveyttään ja kehitystään. Alaikäiset turvapaikanhakijat ja esimerkiksi raskaana olevat, vammaiset ja traumatisoituneet turvapaikanhakijat ovat oikeutettuja tarvitsemiinsa sosiaali- ja terveystalveluihin. (Sosiaalihuoltolaki 2014; Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.)

Asiakkaan edun toteutumisessa tulee ottaa huomioon muun muassa oikea-aikainen, riittävä ja oikeanlainen tuki; kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta sekä asiakkaan ja hänen läheistensä hyvinvointi. Lasta koskevissa sosiaalihuollon toimissa tulee ensisijaisesti huomioida lapsen edun toteutuminen. Lasten kohdalla tulee huomioida, kuinka eri toimenpiteet ja ratkaisut turvaavat parhaiten lapsen hyvinvoinnin ja tasapainoisen kehityksen, takaavat lapselle mahdollisuuden saada iän ja kehityksen mukaisen huolenpidon ja ymmärryksen, turvaavat lapsen fyysisen ja henkisen koskemattomuuden, takaavat turvallisen kasvuympäristön sekä turvaavat lapsen itsenäistymisen ja vastuullisuuteen kasvamisen. (Sosiaalihuoltolaki 2014.)

Sosiaalihuoltolain alaisia sosiaalipalveluita tulee järjestää vastaamaan jokapäiväisen elämän, asumisen ja taloudellisen tuen tarpeita, edistämään osallisuutta ja torjumaan syrjäytymistä. Sosiaalipalveluja on järjestettävä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ja muun kaltoinkohtelun ja väkivallan aiheuttaman tuen tarpeisiin. Sosiaalipalveluja voidaan tarvita myös esimerkiksi äkillisissä kriisitilanteissa, lapsen hyvinvoinnin ja tasapainoisen kehityksen tueksi tai muun sosiaalisen, psyykkisen, fyysisen tai kognitiivisen toimintakyvyn tuen tarpeeseen. (Sosiaalihuoltolaki 2014.)

Sosiaalihuoltolaille turvataan jokaiselle kunnassa oleskelevälle oikeus saada kiireellisissä tapauksissa hänen yksilölliseen tarpeeseensa vastaavat sosiaalipalvelut, siten että ne vastaavat hänen oikeuttaan välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Lapselle ja perheelle tulee turvata oikeus saada viipymättä, tarvittavina vuorokauden aikoina ja tarvittavassa laajuudessa sellaisia sosiaalipalveluja, jotka ovat välttämättömiä lapsen kehityksen ja terveyden kannalta. (Sosiaalihuoltolaki 2014.) Vastaanottokeskuksessa kiireellinen tilanne voi olla esimerkiksi lapsen fyysinen kurittaminen. Kunnan sosiaalihuolto vastaa kiireellisessä tilanteessa lapsen turvaamisesta ja vastaanottokeskus korvaa kunnalle aiheutuneet kulut. (Häkkinen, Iso-Mauno & Tyni 2016.)

4.2 Lastensuojelulaki

Lastensuojelussa on aina otettava huomioon lapsen etu ja se, mikä on lapsen kannalta paras ratkaisu kussakin tilanteessa. Eri ihmisillä voi olla erilaisia käsityksiä siitä, mikä on lapsen etu. Lapsen etu ei tarkoita aina sitä, että tehdään niin kuin lapsi tai hänen van-

hempansa haluavat. Lapsen etua mietittäessä tulee ottaa huomioon, mikä olisi hyvä ratkaisu nyt ja tulevaisuudessa. (Ensi- ja turvakotien liitto i.a.)

Suomen perhelainsäädäntö noudattaa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen keskeisiä periaatteita:

Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiansa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi. Valtion on kunnioitettava vanhempien tai muiden lapsen huoltajien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen kasvatuksessa. Vanhemmilla on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti. Valtion on tuettava vanhempia lasten kasvatuksessa. Lasta koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu. Lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa. Lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä. Valtion tulee huolehtia, että kaikki kansalaiset tuntevat lapsen oikeudet. (Unicef i.a.)

Varhaista tukea on annettava peruspalveluissa, jotta tarvetta lastensuojeluun ei syntyisi ja vaikeudet eivät kasvaisi suuriksi. Työskennellessä lasten parissa tulee olla tietoa ja taitoa ottaa huoli puheeksi varhaisessa vaiheessa. Turvapaikanhakijaperheille voi syntyä tarve lastensuojelutoimenpiteille, koska he saapuvat uuteen kulttuuriin ja lasten kasvatukseen liittyvät asiat voivat olla hyvin erilaisia. Voi olla, ettei kukaan Suomessa ole kertonut suomalaisesta kasvatuksesta, vaan ainoastaan on kyseenalaistettu turvapaikanhakijoiden vanhemmuutta. Turvapaikanhakijoiden vanhemmuutta voidaan vahvistaa antamalla tietoa yhteiskunnasta, palveluista, mahdollisuuksista, oikeuksista ja velvollisuuksista. Lastensuojelulain nojalla Suomessa suojellaan kaikkia lapsia, myös turvapaikanhakijalapsia, joten myös vastaanottokeskuksissa työskentelevät ovat velvollisia tekemään tarpeen tullen lastensuojeluilmoituksen. (Taskinen 2012, 16, 27; Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2015 a.; Zandkarimi 2014.)

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen hyvinvointi, josta vastaavat ensisijaisesti lapsen vanhemmat tai huoltajat. Jos vanhemmat eivät pysty huolehtimaan lapsen hyvinvoinnista, on Suomessa yhteiskunnan velvollisuus puuttua perheen tilanteeseen tukemalla vanhempia heidän kasvatustehtävässään riittävän varhain järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulain mukaan on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lap-

sen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista. Lapselle tieto on annettava ymmärrettävässä muodossa, hänen näkemyksiään on kuultava ja ne on otettava huomioon lapsen edun mukaisesti. Lapsen läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet on turvattava ja lapsen kielellistä, kulttuurista ja uskonnollista taustaa on tuettava. (Lastensuojelulaki 2007; Lavikainen; Puustinen- Korhonen & Ruuskanen 2014, 18; Lastensuojelun keskusliitto i.a.)

Lastensuojelu alkaa lastensuojeluilmoituksesta, jonka voi tehdä itse, yhdessä esimerkiksi päiväkodin työntekijän kanssa tai vapaaehtoisesti ja nimettömänä kuka tahansa, joka on huolissaan lapsen hyvinvoinnista. Lasten ja perheiden parissa työskentelevät viranomaiset ovat velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen. Sosiaalityöntekijöillä on velvollisuus tutkia jokainen lastensuojelua koskeva ilmoitus. Jos ilmoituksen johdosta ei ole syytä huoleen lapsesta, perheestä ei tule lastensuojelun asiakkaita. Jos lapsi tarvitsee apua heti, tehdään kiireellinen sijoitus ja perheestä tulee heti lastensuojelun asiakkaita. Jos lastensuojeluilmoitus ei ole kiireellinen, lastensuojelun työntekijä ilmoittaa perheelle seitsemän päivän kuluessa ilmoituksesta ja kutsuu perheen keskustelemaan asiasta lastensuojelutarpeen selvittämiseksi, mikä tehdään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun ilmoitus on vastaanotettu. Jos perhe tarvitsee lastensuojelua, määritellään yhdessä perheen kanssa asiakassuunnitelmassa ne asiat, joiden takia lapsi ja vanhemmat tarvitsevat apua sekä määritellään millä keinoilla perhettä voidaan auttaa. Suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa ja arvioidaan, onko työskentelystä ollut apua. (Lastensuojelulaki 2007; Lastensuojelun keskusliitto i.a.)

Ensisijaisesti lasta yritetään aina auttaa avohuollon tukitoimena lapsen kotona ja erilaiset tukitoimet vaihtelevat eri paikkakunnilla. Yksi vaihtoehto on tehostettu perhetyö, missä perhetyöntekijä käy säännöllisesti perheen kotona keskustelemassa ja tukemassa vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Lapsi tai perhe voi saada myös tukihenkilön tai tukiperheen. Jos perheellä ei ole varaa lapsen harrastuksiin, voi taloudellista tukea saada lastensuojelusta. Yksi vaihtoehtoista on vertaisryhmätoiminta, missä keskustellaan asioista muiden samassa elämäntilanteessa olevien kanssa. Tarpeen vaatiessa lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluita on myös järjestettävä. Joskus vanhemmat eivät pysty syystä tai toisesta huolehtimaan lapsestaan. Jos muut keinot eivät auta, lapsen hoito täytyy järjestää oman kodin ulkopuolella. Lapsi tai koko perhe voidaan sijoittaa hetkeksi pois kotoa avohuollon tukitoimena perheen suostumuksella.

Vanhemmat päättävät edelleen kokonaan lapsen huollosta ja päättävät hänen asioistaan. Kun mikään muu ei auta, lapsi täytyy ottaa huostaan eli lapsesta pidetään huolta hänen oman kotinsa ulkopuolella ja lapsen asioista eivät päättä vanhemmat vaan lastensuojelun työntekijät. Aina ensin lasta sijoittaessa pitää selvittää, voisiko joku sukulainen ottaa lapsen luokseen. (Lastensuojelulaki 2007; Lastensuojelun keskusliitto i.a.)

4.3 Varhaiskasvatuslaki

Varhaiskasvatuslaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen. Lakia sovelletaan kunnan, kuntayhtymän sekä muun palvelujen tuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen, jota annetaan päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Varhaiskasvatus käsittää lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostaman kokonaisuuden, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Lasten päivähoitoa voivat saada lapset, jotka eivät ole oppivelvollisuusikäisiä sekä silloin kun erityiset olosuhteet sitä vaativat eikä hoitoa ole muulla tavoin järjestetty, myös sitä vanhemmat lapset. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään niin, että se tarjoaa hoidolle ja kasvatukselle sopivan hoitopaikan ja jatkuvan hoidon sinä vuorokauden aikana, jona sitä tarvitaan. (Varhaiskasvatuslaki 1973.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa edistää iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea oppimisen edellytyksiä ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista. Varhaiskasvatuksella pyritään turvaamaan kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä. Varhaiskasvatuksen tulisi myös edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Varhaiskasvatuksessa tulisi tunnistaa yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Tavoitteena on lisäksi kehittää yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää vertaisryhmässä toimimista, ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan sekä yhteiskunnan jäsenyyteen. Varhaiskasvatuksessa tulee toimia yhdessä lapsen sekä vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatuslaki 1973.)

Varhaiskasvatuspalvelut eivät aina vastaa niille asetettuja odotuksia. Turvapaikanhakijalasten ja heidän vanhempiensa odotukset voivat olla erilaisia kuin valtaväestön, jolle palvelut on alun perin suunniteltu. (Zechner, Minna 2007, 245.) Maahanmuuttajalasten varhaiskasvatuksen tavoitteita ovat lapsen identiteetin tukeminen, suomen kielen oppiminen, integroituminen suomalaiseen varhaiskasvatukseen sekä kouluvalmiuksien saattaminen. Haasteita ovat kommunikaatio- ja kehitysvaikeudet tai -häiriöt, jotka voivat kätkeytyä kielellisen ilmaisuvaikeuden taakse. Vanhempien kanssa syntyvät yhteistyöongelmat, kuten kommunikaatiovaikeudet, ennakkoluulot ja pelot sekä kasvatusasenteiden eroavaisuudet voivat olla haaste työskenneltäessä maahanmuuttajaperheiden kanssa. (Kurola, Sutinen & Tiainen 2002, 32.) Varhaiskasvatuspaikossa, joissa on maahanmuuttajataustaisia lapsia, on erilaisia menetelmiä, oppaita ja julkaisuja, jotka helpottavat kielen oppimista ja suomalaiseen kulttuuriin tutustumista.

5 KASVATUS

Ihminen on jonkin kulttuurin jäsen toimien kulttuurilleen tyypillisesti sekä tiedostaen että tiedostamatta. Suomalaisille luonnollinen lasten kasvatusta voi toisesta kulttuurista tulevan mielestä olla vahingollista tai outoa ja päinvastoin. Kaikissa kulttuureissa lapsia hoidetaan siten, miten lapsen toivotaan kehittyvän ja mitä pidetään hyvänä vanhemmuutena. Kasvatukseen vaikuttavat politiikka ja yhteiskuntarakenteet. Lapsia voidaan hoitaa yhden maan tai kulttuurialueen sisällä eri lailla kaupungeissa ja maaseudulla sekä yhteiskuntaluokasta riippuen. Vanhemmuuden osa-alueet ovat yhteydessä laajasti yhteisön käsityksiin ja toimintatapoihin. Yksittäisessä perheessä kulttuuriset uskomukset ovat osa kasvatusta ohjaavaa, monimutkaista kokonaisuutta. Lisäksi vanhempien persoonallisuus, perheen elämäntilanne ja aikaisemmat kokemukset vaikuttavat vanhemmuuteen. Kasvatusta taustalla vaikuttaa aina kulttuurinen vanhemmuuden logiikka. Sen tarkoitus on sosiaalistaa lapsi yhteisön jäseneksi ja tarjota kasvatusta, jonka avulla selviää elämässä. Kasvattajat tukevat toiminnallaan kyseisessä ympäristössä arvostettujen ominaisuuksien kehittymistä. Joissain kulttuureissa lasten saaminen on henkilökohtainen toive, jota suunnitellaan. Toisissa kulttuureissa vanhemmuus on osa elämää, johon yksi-

öllisillä toiveilla ei ole osuutta. Joskus ympäristön vaatimukset sekä vanhempien käytössä olevat resurssit voivat ohjata vanhempia tarjoamaan hoivaa vain tietyille lapsille. (Kuittinen & Isosävi 2013, 78–81.)

Vaikka lapset ovatkin vanhemmilleen rakkaita, voi suhtautuminen lapseen, hänen arvoonsa ja hänen kasvatukseensa riippua pitkälti siitä, onko lapsi toivottu, kauan yritetty vai syntynyt ei-toivottuna. Maailmanlaajuisesti on mahdotonta löytää sellaista tapaa kasvattaa lapsia, joka toistuisi riippumatta ajasta ja paikasta. Erot kasvatuksessa ovat tulos ympäristöön sopeutumisesta. Suomalaiset käsitykset vanhemmuudesta tai lasten kehityksestä tulevat pääosin länsimaissa ja keskiluokkaisissa perheissä tehdyistä tutkimuksista, joissa lapsen ensisijainen hoitaja on usein äiti. Saatavilla oleva tutkimustieto ei edusta maailmanlaajuisia käsityksiä tai tapoja. Esimerkiksi lapsen muodostama kiintymyssuhde ensisijaiseen hoitajaansa mielletään usein ihmisille tyypilliseksi ominaisuudeksi, mutta se on kuitenkin syntynyt vastaukseksi tietynlaiseen ympäristöön. (Kuittinen & Isosävi 2013, 79–80.)

5.1 Suomalainen perhe ja kasvatust

Suomessa perhekäsitys ei ole niin laaja kuin monissa muissa maissa. Vaikka isovanhemmat, vanhemmat ja lapset asuisivat samassa asunnossa, niin virallisesti vain vanhemmat ja lapset kuuluvat samaan perheeseen ja isovanhemmat kuuluvat erilliseen perheeseen. Pariskunta, jolla ei ole lapsia on puolestaan perhe. Suomessa yleisimmät perhemuodot ovat ydinperhe, yksinhuoltajaperhe ja uusperhe. Ydinperheessä avio- tai avopuolisot ja lapset asuvat yhdessä. Yksinhuoltajaperheeseen kuuluu yksinhuoltajaäiti tai -isä, joka asuu lastensa kanssa ilman puolisoa. Uusperheessä alle 18-vuotias lapsi on vain toisen puolison lapsi. Muita perhemuotoja Suomessa ovat mies- tai naisparin ydinperhe, jossa mies- tai naispari jakaa lasten vanhemmuuden keskenään. (Helsingin kaupunki 2014 b.; Sateenkaariperheet ry i.a; Vilen, Vihunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen & Kurvinen 2006, 55.)

Suomessa kaikkia vanhempia koskee oikeus ja velvollisuus huolehtia lastensa hyvinvoinnista. Vanhempien tehtävä on hoitaa ja kasvattaa lapsensa turvallisessa ympäristössä ja lapsen tulee saada osakseen ymmärrystä ja hellyyttä. Suomessa kasvatuksessa ei

saa käyttää ruumiillista kuritusta, esimerkiksi tukistamista. Vanhemmilla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta ja muista lasta koskevista asioista huomioiden lapsen mielipide. Suomessa korostetaan sukupuolten välistä tasa-arvoa ja ydinperheissä, joissa on sekä isä että äiti kasvattavat ja huolehtivat he yhdessä lapsesta, etenkin isän roolista on tullut tärkeämpi kuin ennen. Isät saattavat jäädä kotiin hoitamaan lasta äidin opiskellessa tai käydessä töissä. (Lastensuojelun keskusliitto i.a.; Helsingin kaupunki 2014 a.)

Kasvatuksessa lapsi oppii oikean ja väärän eron sekä oikeutensa, vastuunsa ja velvollisuutensa. Vanhempien kasvatustyössä voi olla tukena ystäviä, sukulaisia ja ammattilaisia sekä lisäksi lapsen kasvuun voivat vaikuttaa esim. päivähoito, koulu, kaverit, sukulaiset ja media. Vanhempien kasvatustyyliin voivat vaikuttaa oma elämäkokemus, perhetausta, koulutus, temperamentti, persoonallisuus ja elämäntilanne. Kaikki lapset ansaitsevat aikuisen, jonka kanssa voi muodostaa lämpimän, vastavuoroisen ja kestävän ihmissuhteen. Kasvattajan tulee antaa lapselle rakkautta, hellyyttä, huolenpitoa, välittämistä, luottamusta, hyväksyntää ja turvallisia rajoja. (Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a.)

Kasvatuksessa rajat tarkoittavat sitä, että vanhempi ohjaa ja opettaa, mikä on hyväksyttävää ja oikein sekä asettaa rajoituksia ja odotuksia lapsen ikäkauteen sopivalla tavalla. Kasvatuksessa rakkaus on lapsen kuulemista, tarpeisiin vastaamista, arvostamista ja huomioon ottamista sekä hellyyden osoittamista. (Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a.)

Erilaisia kasvatustyyliä:

	Ei rakkautta	Rakkautta
Ei rajoja	1. Ei rajoja, ei rakkautta Laiminlyövä kasvatustyyli	2. Ei rajoja, rakkautta Hemmotteleva, lapsijohtoinen, vapaa kasvatustyyli
Rajoja	3. Rajoja, ei rakkautta Komentelevä, aikuisjohtoinen kasvatustyyli	4. Rajoja, rakkautta Ohjaava, vuorovaikutteinen, lapsilähtöinen kasvatustyyli

(Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a.)

5.2 Islamilainen perhe ja kasvatus

Yleensä niissä maissa, joissa enemmistö ihmisistä on islaminuskaisia, islamilainen laki eli shari'a säätelee perheoikeudellisia kysymyksiä. Lain tarkoituksena on opastaa muslimeja toimimaan islamin normien mukaan ja näin toteuttamaan Jumalan tahtoa. Muslimivanhemmalle syntynyt lapsi on islamilaisen lain mukaan myös muslimi. Sharia'an yleiset periaatteet määrittelevät avioliittoon, avioeroon, huolenpitoon ja elatusvelvollisuuden sekä vanhemmuuteen ja lasten huoltajuuteen liittyviä asioita. Tulkinnat ja lain soveltaminen vaihtelevat muslimimaiden välillä suuresti. Islamilaisen lain mukaan lapsen huoltajuus ja elatus kuuluvat pääsääntöisesti isälle ja pienen lapsen hoidon äidille. Avioerotilanteissa huoltajuus jakautuu yleensä siten, että pienistä lapsista huolehtiminen kuuluu äidille siihen saakka, kunnes poika täyttää seitsemän vuotta ja kunnes tyttö saavuttaa puberteetin. Muslimi-isän vastuulle katsotaan lapsen kasvatuksellisesta ja älyllisestä kehityksestä huolehtiminen. Hän on myös vastuussa lapsen uskonnollisesta kasvatuksesta. Islamilaisen lain mukaan islamilaisen kasvatuksen katsotaan olevan lapsen etu. (Ensi- ja turvakotien liitto i.a.)

Islamissa perhe tarkoittaa suurperhettä, johon kuuluvat vanhempien ja lasten lisäksi isovanhemmat, vanhempien sisarukset, serkut ja jopa ystävät. Kaupungeissa on myös ydinperheitä. Islamissa naisten ja miesten yksin eläminen on harvinaista. Naimattomat asuvat usein vanhempiensa kanssa ja lesket ja eronneet palaavat yleensä perheidensä luokse. Muslimiperhe huolehtii pienten lasten ja vanhusten hoidosta. Tämä on myös velvollisuus, sillä isovanhempia ja vanhuksia kunnioitetaan ja lapset ovat tärkeitä. Suurperheiden määrät ovat vähentyneet liikkuvuuden, sotien ja pakolaisuuden vuoksi. (Akar & Tiilikainen 2004, 9–10.)

Islamissa lapset ovat Allahin lahjoja, joita ihastellaan ja rakastetaan. Etenkin äidin ja lapsen suhde on läheinen. (Tiilikainen 2007, 178.) Lapsen saatuaan naiset saavat lisää vaikutusvaltaa perheessä ja yhteisössä, mutta lapsettomuus voi puolestaan aiheuttaa islamilaisessa avioliitossa avioeron (Akar & Tiilikainen 2004, 8). Esimerkiksi kurdeilla miehen on suuremman päätäntävaltansa vuoksi helpompi hakea avioeroa kuin naisen. Avioeron jälkeen lasten huoltajuus myönnetään automaattisesti isälle. Poikkeuksena ovat isän todistettavissa olevat päihde- tai mielenterveysongelmat, jolloin voidaan har-

kita lasten huoltajuuden antamista äidille. Nainen palaa yleensä vanhempiensa tai sisarustensa luokse avioeron jälkeen. (Zandkarimi 2013.)

Islamilaisessa kulttuurissa kouluttautumista ja opiskelua arvostetaan (Tiilikainen 2007, 180). Varakkaissa maissa tytöt kouluttautuvat enemmän kuin köyhemmissä maissa. Islamilainen avioliitto on kahden suvun välinen sopimus, jossa miehellä ja vaimolla on oikeuksia ja velvollisuuksia. Miehen velvollisuuksia ovat perheen elättäminen, päätöksenteko tärkeissä, koko perhettä koskevissa asioissa ja perheen edustaminen yhteiskunnassa. Vaimon velvollisuus on totella miestänsä, mikäli hänen vaatimuksensa ovat uskonnon ja lain mukaisia. Vaimo vastaa yleensä lasten kasvatuksesta, kodinhoidosta ja vaimolla voi olla paljon valtaa perheen sisäisissä asioissa. Monet musliminaiset käyvät työssä, mikä voi aiheuttaa suuria ongelmia perheissä, sillä taloudellinen vastuu kuuluu miehelle. (Akar & Tiilikainen 2004, 9–10.) Varhaisessa vaiheessa lasten kasvatusta eriytyy sukupuolen mukaan. Tytöille ja pojille lauletaan jo erilaisia kehtolauluja ja etenkin äidit opettavat tyttäriilleen kodin hoitoa sekä kertovat muista naiseuteen ja äitiyteen liittyvistä asioista, kuten naimisiinmenosta ja lasten saamisesta. (Tiilikainen 2007, 178–179.)

Muslimilapsia kasvatetaan kodeissa, Koraanikouluissa ja lastentarhoissa ennen kouluun siirtymistä. Muslimiperheissä lapsille opetetaan uskonnollisissa seremonioissa tarvittavat toimet, rukoilu ja paastoaminen. Erityisesti äidit opettavat lapsille moraalisia ohjeita ja neuvoja, kuinka he voivat välttää pahoja tapoja. (Akar & Tiilikainen 2004, 9–10.) Esimerkiksi kurdeilla pienistä lapsista huolehtiminen ja lasten kasvatusta on äitien vastuulla. Isät puuttuvat kasvatukseen yleensä vain lasten uhatessa äidin auktoriteettia. Lapset kasvatetaan riippuvaisiksi ja perheyhteisönsä jäseniksi. Lapsen huono käyttäytyminen on yhteisön silmissä äidin syy, sillä hän on pääasiallinen lastenkasvattaja. Lasten kasvatuksessa korostetaan aikuisten ja vanhusten kunnioittamisen tärkeyttä, ja heidät opetetaan olemaan kyseenalaistamatta vanhempien auktoriteettia. (Zandkarimi 2013.)

Lasten odotetaan käyttäytyvän kunnollisesti, opiskelevan ja huolehtivan ikääntyvistä vanhemmistaan. Vanhemmat odottavat lasten kunnioittavan ja tottelevan, ja Suomessa lailla kiellettyä fyysisistä rankaisemistakin voidaan käyttää kasvatukseen. (Tiilikainen 2007, 180–182.) Islamilaisessa kulttuurissa vastuu lasten kasvattamisesta on usein jaettu

monien aikuisten kesken. Yhteisöllisyys kasvatuksessa ja yhteinen uskonto luovat turvallisuuden tunnetta ja tukiverkoston kasvatukseen. Suomeen tultuaan islaminuskoiset vanhemmat voivat kokea turvattomuutta tämän yhteyden ja yhteisöllisyyden katkettua. Ristiriitoja perheessä ja kasvatuksessa voivat aiheuttaa islaminuskoisten lasten suomaistuminen. Islamilaisessa kulttuurissa lapsia halutaan kasvattaa kunnollisiksi, moraalisiksi ja hyvinvoiviksi. Heitä opetetaan ottamaan vastuuta perheestä ja kotitaloudesta. Islaminuskoinen lapsi elää vanhempiaan vahvemmin kahden kulttuurin välissä, mutta lapsen käytöksessä mahdollisesti ilmenevät, lapsen ja perheen oman kulttuurin kanssa ristiriidassa olevat käyttäytymismallit voivat aiheuttaa vanhemmissa pettymystä lapseensa. (Tiilikainen 2007, 179–185.)

5.3 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuudessa ammattilaiset sitoutuvat vanhempien kanssa yhteistyössä edistämään lapsen huolenpitoa, kehitystä, oppimista, etua ja oikeuksia. Kasvatuskumppanuudessa voidaan varhain puuttua lapsen erityisen tuen, avun ja suojelun tarpeeseen ja voidaan sopia yhdessä toimintaperiaatteet lapsen tueksi ja avuksi. Kasvatuskumppanuudessa ammattilaisten ja vanhempien välillä on kuulemista, kunnioitusta, luottamusta ja dialogisuutta. Vuoropuhelussa kuuleminen ja kuuntelu ovat keskeisiä asioita, mikä näyttäytyy aitona kiinnostuksena, empaattisuutena ja rehellisyytenä. Kunnioitus on toisen ihmisen arvostamista ja hyväksymistä, missä auttaa avoimuus ja myönteisyys. Luottamus syntyy kuulemisesta ja kunnioituksesta, mihin tarvitaan aikaa, kohtaamisia ja vuoropuheluita. Dialogi on taitoa ajatella, puhua ja toimia yhdessä ja tasa-arvoisesti. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2015 b.; Kaskela & Kekkonen 2006, 32–38.)

Kasvatuskumppanuudessa suurin huomioitava eroavaisuus suomalaisten ja turvapaikanhakijoiden välillä lienee yhteisen kielen puuttuminen ja siitä aiheutuva ymmärtämättömyys toista osapuolta kohtaan. Turvapaikanhakijaperheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä tulisi varmistaa, että molemmat osapuolet ymmärtäisivät kulttuurien olevan erilaisia. Oleellisimpia kasvatuskumppanuuteen vaikuttavia seikkoja suomalaisessa yhteiskunnassa ovat sukupuolten ja koulutuksen tasa-arvo ja näiden merkitys. Monikulttuurisessa kasvatuskumppanuudessa korostuu eri kulttuureista tulleiden ihmisten identiteettien merkitysten ymmärtäminen sekä vanhemmuuden vahvistaminen. Kasvatustavoitteet

ja kasvatukseen suhtautuminen vaihtelevat eri kulttuurien välillä, mikä tulee ottaa huomioon yhteistyötä toteutettaessa. (Arttijeff 2015.)

5.4 Kasvatuksen haasteita monikulttuurisessa työssä

Turvapaikanhakijaperheiden ja vanhempien traumaattiset kokemukset vaikuttavat vanhemmuuteen. Suomessa esimerkiksi äidin mahdollisia masentuneisuuden oireita seurataan neuvolassa ja mielenterveysongelmista puhutaan melko avoimesti. Joissain kulttuureissa mielenterveysongelmiin suhtaudutaan kielteisesti ja leimaavasti, joten niistä puhuminen voi olla hyvin vaikeaa. Työntekijän ja asiakkaan näkemykset vaikuttavat siihen, millaista apua tarjotaan ja mitä hyötyä siitä on. Erimielisyydet tai ymmärtämättömyys mielenterveysongelman syistä voivat vaikuttaa siihen, että apu on tuloksetonta. Yhteisöllisyyttä korostavasta kulttuurista tuleva perhe voi esimerkiksi mieltää ongelmien johtuvan yhteisön tuen puutteesta ja siitä seuranneesta turvattomuudesta, kun suomalaisittain saman ongelman voidaan katsoa johtuvan vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen puutteesta tai heikkoudesta. Vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen traumaattiset kokemukset voivat vaikuttaa esimerkiksi siten, että lapsen itku muistuttaa vanhempaa jostain traumaattiseen kokemukseen liittyvästä kauhusta. Silloin vanhemman voi olla vaikeaa rauhoittaa lastaan. Itku saatetaan jopa mieltää merkiksi uhasta, jolloin vanhempi voi suhtautua siihen vihamielisesti. (Kuittinen & Isosävi 2013, 88–90.)

Yhteisöllisyyden ja tukiverkoston puuttuessa vanhemmat, etenkin äidit, voivat tarvita tukea ja neuvoja vanhemmuuteen. Toisaalta nämä neuvot voivat olla ristiriidassa islamilaisen kulttuurin kanssa. Islaminuskoisen maahanmuuttajan näkökulmasta voidaan ajatella vanhempien auktoriteetin kadonneen suomalaisesta kasvatuksesta. Sosiaalityöntekijät, terveydenhuollon ammattilaiset ja muut viranomaistahot määrittelevät sen, mitä on hyvä vanhemmuus ja lapsen etu. Islamilaisessa kulttuurissa tämä vastuu ja tietämys kuuluvat vanhemmille. Lastensuojeluviranomaiset saatetaan nähdä uhkana, mikä puolestaan lisää voimattomuutta vanhemmissa. Suomessa lapsilähtöinen ajattelu voi olla ristiriidassa islaminuskoisten arvostaman vanhemmuuden kunnioittamisen kanssa. Osa turvapaikanhakijalapsista voi vaikuttaa olevan käytöshäiriöinen tai erityishuollon tarpeessa, vaikka kyse olisikin vain kulttuurisesti erilaisesta kasvatuksesta. Erityisryhmään

joutuminen varhaiskasvatuksessa tai koulussa ei ole islamissa hyväksyttävää. (Tiilikainen 2007, 179–185.)

Suomessa turvapaikanhakijaperheet voivat kohdata suuria muutospaineita hyvinkin lyhyen ajan kuluessa. Vanhemmat tarvitsevat sopeutumiseen aikaa ja jatkuvaa kulttuurista tulkkausta sekä tukea erilaisten odotusten ja vaatimusten arvioimiseksi. (Zandkarimi 2013.) Muutto- ja sopeutumisprosessit vaikuttavat siihen, miten maasta toiseen muuttanut vanhempi kykenee toteuttamaan vanhemmuuttaan suhteessa lähtömaan tilanteeseen. Lainsäädäntö ja arjessa ennen itsestään selvät asiat voivat poiketa lähtömaasta ja -kulttuurista. Muuttoprosessi vaatii turvan ja jatkuvuuden hakemista tutusta ja opitusta kulttuurista. Uuden kulttuurin tavat kasvattaa lapsia ja toimia vanhempana voivat saada turvapaikanhakijalta moraalisen tuomion. Esimerkiksi lasten fyysinen kurittaminen on osa tottelevaisuuskasvatusta, joka on monille turvapaikanhakijavanhemmille itsestään selvää. Toisaalta väkivaltainen käyttäytyminen myös maahanmuuttajataustaisilta vanhemmilta on usein merkki siitä, että vanhempi kokee avuttomuutta ja keinojen riittämättömyyttä lapsen kasvattamisessa. (Säävälä 2011, 56–57.)

6 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Maahanmuuttajavanhempien kokemuksia lasten kasvatuksesta ja kasvatuskumppanuudesta Suomessa on tutkittu muutamissa opinnäytetyöissä aiemminkin. Esimerkiksi Abdellaoui Mounian (2003) opinnäytetyössä on tehty vertailututkimus, jossa on kartoitettu muslimivanhempien kokemuksia lastensa kasvattamisesta, oman kulttuurin ja äidinkielen ylläpitämisestä ja niiden merkityksestä Suomessa. Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että Suomessa lasten kasvatus on haasteellista muslimivanhemmille ja maahanmuuttajat pitävät elämää Suomessa mahdollisuutena sekä pelottavana kokemuksena. Tulokset osoittavat, että muslimivanhemmat pitävät lapsen kasvatuksessa tärkeinä islamia ja arabian kieltä sekä lapselle osoitetaan hänen olevan arvokas. Lapsen suhde vanhempiin perustuu kunnioitukseen ja vanhemmat tukevat lapsen äidinkielen oppimista ja kulttuurin ylläpitämistä matkustamalla ajoittain kotimaahan. Tutkimus tehtiin 11 perheelle ja aineiston keruumenetelmänä käytettiin temahaastattelua. Haastattelut suoritet-

tiin arabiaksi ja aineisto analysoitiin induktiivisesti. (Abdellaoui 2003, 4.) Tutkimus käsittelee maahanmuuttajavanhempia, jotka ovat asuneet Suomessa jo pidempään, kun oma opinnäytetyömme taas keskittyy turvapaikanhakijaperheisiin, jotka eivät vielä ole saaneet myönteistä eivätkä kielteistä turvapaikkapäätöstä.

Laura Korpimäen (2013) opinnäytetyössä tutkittiin kasvatuskumppanuuden toteutumista maahanmuuttajavanhempien näkökulmasta. Tuloksista käy ilmi, että kasvatuskumppanuus käsitteenä ei ole vielä tuttu kaikille maahanmuuttajavanhemmille, mutta kuulemisen, kunnioituksen ja luottamuksen periaatteet toteutuvat ja suhde ammattikasvattajiin on hyvä. Kielimuuri vaikeuttaa vuoropuhelua, joten dialogi jää vähäiseksi. Tutkimusta tehtiin kvalitatiivisena tutkimuksena viidelle pakolaistaustaiselle maahanmuuttajavanhemmalle ja aineiston keruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastatteluissa käytettiin tulkkia ja yhtä haastattelua lukuun ottamatta haastattelut nauhoitettiin. Litteroitu aineisto analysoitiin teemoittelemalla. (Korpimäki 2013, 2.)

Myös meidän opinnäytetyömme kaltaisia produktioita on tehty aiemmin. Esimerkiksi Minna Märsynahon (2011) opinnäytetyö on produktio eli tietopaketti lasten kasvatuksesta Oulun vastaanottokeskukseen. Tietopaketti on työväline ohjaajille turvapaikanhakijaperheiden kanssa työskennellessä. Tietopaketti sisältää tietoa lapsen turvallisesta arjesta, arjen perustoiminnoista sekä lapsen ja vanhemman välisestä suhteesta. Tietopaketissa on myös Internet-osoitteita, joista ohjaajat ja asiakkaat saavat lisätietoa. Tietopaketti on suomen- sekä englanninkielisenä. (Märsynaho 2011, 2.) Omassa opinnäytetyössämme puolestaan korostuvat kasvatuskäytännön näkökulma ja monikulttuurinen kohtaaminen.

7 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tutkivan ammattikäytännön etiikka vaatii, että opinnäytetyön tavoitteet on oltava moraalisesti oikein ja seurausten tulee hyödyttää käytäntöä. Opinnäytetyössä tehtävien eettisten ratkaisujen tulee olla tavoitteiltaan oikeudenmukaisia, tasa-arvoista vuorovaikutusta korostavia ja ihmisiä kunnioittavia. Opinnäytetyössä väistämättä tehtävien rajauk-

sien selkeä ilmoittaminen on edellytys eettiselle työskentelylle. Aineiston kokoamisessa, työstämisessä ja menetelmien sekä lähteiden käytössä tulee soveltaa yleisiä rehellisyyden periaatteita ja tekijän velvollisuutena on tiedon luotettavuuden, tiedon taustalla olevien motiivien ja tiedon soveltuvuuden kriittinen arviointi. (Kuokkanen ym. 2007, 26–27; Kallinen ym. 2015, 142.) Meidän opinnäytetyömme hyödyttää vastaanottokeskusten käytäntöjä. Opinnäytetyössämme olemme ilmoittaneet selkeästi syyt, joiden vuoksi rajaukset olemme tehneet.

Opinnäytetyömme tavoitteet nousevat työelämän yhteistyökumppanina toimineen Suomen Punaisen Ristin tarpeesta. Opinnäytetyössämme tavoite kuvaa sitä, miksi ja mitä tarvetta varten tietopaketit on laadittu. Opinnäytetyömme tavoite on

- a) vastata työelämän tarpeeseen
- b) tuottaa turvapaikanhakijoille tietopaketti, joka käsittelee suomalaisia kasvatuskäytäntöjä
- c) tuottaa vastaanottokeskusten työntekijöille tietopaketti, joka lisää vastaanottokeskusten työntekijöiden valmiutta kohdata monikulttuurisia asiakkaita

Tarkoitukset kuvaavat sitä, miten toivomme ja oletamme tietopakettien toimivan tulevaisuudessa. Turvapaikanhakijoiden tietopaketin tarkoituksena on

- a) ennaltaehkäistä lastensuojelun tarvetta vastaanottokeskuksissa ja
- b) lisätä turvapaikanhakijaperheiden, joissa on alle seitsemänvuotiaita lapsia, tietoisuutta suomalaisista kasvatuskäytännöistä
- c) toimia työväliseen mahdollisten ristiriitatilanteiden selvittämisen tukena

Työntekijöille suunnatun tietopaketin tarkoituksena on

- a) helpottaa ja vähentää vastaanottokeskuksissa tapahtuvia kasvatukseen liittyviä ristiriitatilanteita ja niiden selvittelyä sekä
- b) lisätä vastaanottokeskusten työntekijöiden tietoutta monikulttuurisesta kohtaamisesta. Meidän opinnäytetyössämme monikulttuurisuudella viitataan islamilaiseen kulttuuriin, josta on tarkemmin kerrottu opinnäytetyömme teoriaosuudessa.

Opinnäytetyömme lyhyen aikavälin tavoite on saada työelämän yhteistyökumppanin tarpeeseen vastaavaa, monikulttuuriseen kohtaamiseen liittyvää tietoa vastaanottokeskuksessa toimiville työntekijöille ja suomalaista kasvatusta koskevaa tietoa turvapai-

kanhakijaperheille, joissa on alle seitsemänvuotiaita lapsia. Lyhyen aikavälin tavoite toteutuu, mikäli opinnäytetyönä toteutettu tietopaketti päätyy tarkoituksenmukaiseen käyttöön. Pitkän aikavälin tavoitteena on karsia lapsiin kohdistuva, kasvatukseen perustuva väkivalta ja laiminlyönti vastaanottokeskuksista. Näin myös lastensuojelun tarve vähenisi ja yhteiskunnan varoja säästyisi. Turvapaikanhakijoille ja yhteiskunnalle tietopaketin merkitys korostuu tilanteissa, joissa turvapaikanhakijat saavat myönteisen oleskeluluvan Suomeen. Tällöin aikaisessa vaiheessa saatu tieto hyödyttää ja kantaa myöhemminkin kotoutumisvaiheessa ja helpottaa sopeutumista suomalaisiin kasvatuskäytäntöihin. Pitkän aikavälin tavoitteen toteutuminen näkyy siinä, ovatko kasvatuksellisiin tilanteisiin liittyvät ristiriidat vähentyneet vai eivät ja ovatko työntekijöiden valmiudet kohdata monikulttuurisia asiakkaita parantuneet kohtaamiseen liittyvän tiedon saamisen myötä. Pitkän aikavälin tavoitteena voidaan tarkastella myös sitä, pystyvätkö perheet ja työntekijät toimimaan enemmän yhteistyössä alle seitsemänvuotiaiden turvapaikanhakijalasten kasvatustilanteissa.

Kasvatuskäytäntöjen eroavaisuudet kulttuurien välillä voivat aiheuttaa ristiriitoja vastaanottokeskuksissa. Aina suomalaiset työntekijät eivät ole tietoisia eri kulttuureista tulevien vanhempien toimintamalleista eivätkä turvapaikanhakijavanhemmat ole tietoisia suomalaisista käytännöistä. Opinnäytetyönä toteutettavissa tietopaketeissa on huomioitu Suomen lakeja sekä työntekijöiden esiin tuomista tarpeista nousevia kulttuurisiin kohtaamisiin liittyviä teemoja. Tietopakettien avulla pyrimme helpottamaan ja vähentämään vastaanottokeskuksissa tapahtuvia kasvatukseen liittyviä ristiriitatilanteita ja niiden selvittelyä.

Opinnäytetyömme raporttiosuudessa kuvataan suomalaisen ja islamilaisen kasvatuskäytäntöjen eroja. Tarkoituksena on siten lisätä vastaanottokeskusten työntekijöiden tietoutta islamilaisista kasvatuskäytännöistä. Tämä auttaa vastaanottokeskuksessa työskentelevää työntekijää kohtaamaan islamilaisen kulttuurin edustajia kulttuurisensitiivisesti ja eettisesti herkästi. Vastaanottokeskuksessa voi työskennellä henkilöitä, joilla ei ole valmiuksia monikulttuuriseen kohtaamiseen joko koulutuksen tai työkokemuksen puutteen vuoksi, joten uuden työvälineen tuottaminen auttaa työntekijälle vieraasta kulttuurista tulevan asiakkaan kohtaamisessa (Vastaanottokeskuksen työntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016).

Turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnan palveluksessa työskentelevät henkilöt ovat velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos he epäilevät esimerkiksi vanhempien laiminlyövän lapsen tarpeita, jos he havaitsevat lapsen heitteillejätön tai pahoinpitelyn tai jos lapsen hoidossa tai huolenpidossa havaitaan muutoin puutteita tai osaamattomuutta, joka vaarantaa lapsen hyvinvointia. Lastensuojeluilmoituksen tekemisen syynä voivat olla lapsesta huolehtivan aikuisen mielenterveysongelmat, jaksamattomuus tai oman hoidon laiminlyöminen tai arjen tukiverkon puuttuminen silloin, kun se saattaa vaarantaa lapsen hyvinvointia. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2016 b.) Koska yhteistyökumppanimme toimineessa vastaanottokeskuksessa on joidenkin perheiden kohdalla havaittu edellä mainittuja lapsen hyvinvointiin liittyviä puutteita, on lastensuojelun tarve tai vähintään tarpeen kartoittaminen ilmeinen. (Vastaanottokeskuksen työntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016.)

Vastaanottokeskukset ovat usein ensimmäisiä paikkoja, joihin maahan tulleet turvapaikanhakijat saapuvat. Näin ollen ne ovat paikkoja, joissa on varhaisessa vaiheessa mahdollista informoida perheille suomalaisista tavoista, säännöistä ja normeista. Turvapaikkaa hakevilla perheillä on oikeus saada mahdollisimman nopeasti tietoa suomalaisista kasvatuskäytännöistä, jotta yhteinen arki suomalaisten työntekijöiden kanssa sujuisi ongelmitta.

Opinnäytetyömme tutkimuksellisuus tulee esiin siten, että havainnoinnin ja haastattelujen avulla perehdyimme vastaanottokeskuksen arkeen. Tutkittavasta ilmiöstä ja tietopakettiin tulevasta sisällöstä voi olla ennakkoluuloja ja -oletuksia, mutta vasta paikan päällä tilanteiden näkeminen osoitti sen, mitä ovat ne ongelmat, joihin tulee puuttua. Teoria-tietoon perehtyminen helpotti opinnäytetyössämme käsittelyyn tulevien kulttuuristen eroavaisuuksien ymmärtämistä sekä ristiriitojen ratkaisemista perhettä ja vanhemmuutta kunnioittaen, lapsen oikeutta toteuttaen sekä Suomen lait huomioiden.

8 PRODUKTIO

Produktio voi olla esimerkiksi musiikkiesitys tai -tuotos, video, radio-ohjelma, näytelmä, informaatiopaketti tai kirjallinen tai kuvallinen tuotos. Produktion tarkoituksena on tuottaa työvälineitä käytännön toimintaan. Produktioon kuuluvat suunnitelman lisäksi toteuttaminen ja reflektointi sekä produktion kohdetta ja ammatillisia käytäntöjä koskevan tutkimustiedon kerääminen. (Kuokkanen, Kiviranta, Määttänen & Ockenström 2007, 32.) Opinnäytetyössämme produktio on tietopaketti.

8.1 Produktion suunnitelma

Tietopaketteja suunniteltaessa meillä oli selvillä työn tavoite ja työn kytkeytyminen ammatilliseen käytäntöön. Tietopakettien tehtävänä on helpottaa tiedonhankinnan sujuvuutta vastaanottokeskuksissa. Tietopaketit antavat ajantasaista tietoa työntekijöille sekä turvapaikanhakijaperheille. Tietopaketeissa on oleellisin tieto aiheesta yhdessä ja samassa paikassa. Opinnäytetyömme tietopakettien on tarkoitus toimia selkeinä ohjeina ja työvälineinä kaikille vastaanottokeskuksessa toimiville työntekijöille ja turvapaikanhakijaperheille, joissa on alle seitsemänvuotiaita lapsia. Opinnäytetyömme perustuu työelämän tarpeisiin, joten tietopaketit jäävät yhteistyökumppanimme Suomen Punaisen Ristin henkilökunnan käyttöön työvälineenä. Näin ollen opinnäytetyössämme korostuu vahva työelämälähtöisyys.

Lapsen asema Suomessa on selkokielen tietopaketti suomalaisesta yhteiskunnasta ja kasvatuskäytännöistä, joka on tarkoitettu jaettavaksi turvapaikanhakijoille vastaanottokeskuksissa. Lapsen asema Suomessa toimii myös työvälineenä, jota työntekijät voivat hyödyntää keskustelun tukena. Monikulttuurisuuden kohtaaminen vastaanottokeskuksissa on työntekijöille tarkoitettu tietopaketti, jota työntekijät voivat hyödyntää omassa työssään, kohdatessaan monikulttuurisia asiakkaita.

SPR:llä ei ollut haastatteluhetkellä käytössä tietopaketteja työntekijöiden tietoisuuden lisäämiseen monikulttuurisesta kohtaamisesta tai turvapaikanhakijaperheiden tietoisuu-

den lisäämiseen suomalaisista kasvatuskäytännöistä (Vastaanottokeskuksen työntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016).

8.2 Produktion toteutus

Hyvä tietopaketti antaa lukijalle tietoja, joilla voi tehdä ja oppia uutta. Tietopaketin sisällön tulisi olla lukijan tarpeista lähtöisin; mitä lukija osaa, tietää, tuntee ja tekee luetuaan tietopaketin. Huomioitavaa on myös, miten tietopaketin lukeminen hyödyttää lukijaa. Tietopaketin tekijöiden tulisi myös tiedostaa ja tuntea kohderyhmä sekä se, mitä he jo tietävät. Teksti ei saa sisältää liian perusasioita eikä puolestaan liian vaativaa tekstiä kohderyhmälle. Tekstin tulee olla vakuuttavaa ja tekijöiden tulee tuntea asiat, joista kirjoittaa sekä omien tavoitteiden tulisi täytyä. Neutraalisti kirjoittaminen on erittäin hankalaa, koska omat asenteet voivat huomaamatta näkyä tekstissä. (Rentola 2006, 92–96.)

Työelämän yhteistyökumppanimme on Suomen Punainen Risti. Tästä syystä opinnäytetyössämme tuotettujen tietopakettien sisältö perustuu SPR:n vastaanottokeskuksen työntekijöiden ja turvapaikanhakijoiden haastatteluun ja havainnointiin sekä teorian tietoon. Toivomme, että SPR kääntää tietopaketit tarvittaville kielille. Tavoitteenamme oli työstää turvapaikanhakijoille selkokielineen ja kohderyhmä huomioon ottaen helppolukuinen tietopaketti. Työntekijöiden tietopaketin tavoitteena on lisätä työntekijöiden valmiutta työskennellä monikulttuurisessa ympäristössä. Haastatteluissa korostui erityisesti kasvatustyylien eroavaisuus eri kulttuurien välillä. Pohdintaa aiheutti kysymys siitä, miksi eroavaisuudet ovat niin suuria ja miksi yhteisymmärrys puolin ja toisin on välillä haastavaa. Ristiriitaisia tunteita voi herättää sekin, ettei työntekijöillä ole kasvatusvastuuta eikä -oikeutta vastaanottokeskuksissa asuvien perheiden lapsia kohtaan, mutta käytännössä heidän tulee kuitenkin puuttua esimerkiksi laiminlyövään kasvatukseen. Turvapaikanhakijaperheiden haastatteluista puolestaan saimme hyvin niukasti vastauksia kasvatusteemaan, mikä osaltaan kertoo tietopaketin olevan tarpeellinen.

Havainnoinnin myötä olemme konkreettisesti huomanneet, minkälaisiin asioihin tietopaketteja suunniteltaessa tulisi kiinnittää huomiota. Havainnoinnin myötä tietopaketin sisällön tuottaminen ei ole jäänyt vain haastattelujen varaan, vaan olemme itsekin olleet toteamassa haastatteluissa esille nousseita tarpeita sekä saaneet sellaisia näkökulmia,

joita ei haastatteluissa ole noussut esiin. Teoriatietoa eri kulttuureista, kasvatuksesta ja monikulttuurisesta kohtaamisesta on saatavilla runsaasti, mutta haastattelujen ja havainnoinnin myötä pystyimme rajaamaan sen, mikä todella on tarpeellista omassa opinnäytetyössämme eli tietopaketeissa.

Tietopaketti alkaa esittelystä; miksi se on kirjoitettu, miksi se on tärkeää sekä mitä lukija siitä hyötyy. Tietopaketilla on hyvä olla koelukijoita, jotta tekstiä voi vielä tarvittaessa muokata. Tekstin ulkoinen muoto on hyvä olla yksinkertainen ja ymmärrettävä. (Rentola 2006, 98–100.) Varsinaisen tekstiosuuden aloitamme positiivisella asialla turvapaikanhakijaperheiden tietopaketissa. Ensimmäisillä sivuilla on tietoa asioista, jotka ovat suotavia suomalaisten kasvatuskäytäntöjen näkökulmasta. Viimeisellä sivulla on informoitu asioista, jotka ovat kiellettyjä Suomessa laki huomioiden. Tekstimme ulkoinen muoto on yksinkertainen ja ymmärrettävä. Korostimme ja painotimme tekstissä asioita lihavoinnilla. Fonttikoon ja otsikoiden koot suunnittelimme vastaamaan tietopakettien kokoa. Tietopaketeista pyrittiin tekemään mahdollisimman hyvät, tutustumalla aiheesta kirjoitettuihin lähteisiin ja esittelemällä olennaisimmat käsitteet opinnäytetyössä. Hyvän tietopaketin kriteerejä ja ohjeita hyödynnettiin kriittisesti tietopakettien toteuttamisessa. Tietopakettien teossa hyödynnettiin vastaanottokeskuksen henkilökunnan antamaa palautetta tietopakettien sisältöön. Lisäksi käytimme säännöllisesti ohjaavan opettajan antamaa ohjausta ja neuvontaa. Pyysimme palautetta tietopakettiemme edistämiseksi myös ulkopuolisilta henkilöiltä ja vertaisarvioijalta.

Tietopaketin suunnittelun alkuvaiheessa on jo hyvä miettiä visuaalista osuutta. Kuva ei saa olla pelkkä koriste, vaan sen käytöllä tulee olla perustelu. (Rentola 2006, 102.) Turvapaikanhakijoiden tietopaketin kanteen suunnittelimme ja toteutimme kolmion, jonka taustalla on Suomen lippu. Kolmion tekstissä on alhaalta ylöspäin: Suomen lainsäädäntö, viranomaiset, vanhemmat ja lapsi. Kolmion tarkoitus on havainnollistaa lapsen asemaa Suomessa: lapsi on kaiken kärjessä, vanhempien tulee huolehtia lapsen hyvinvoinnista, viranomaiset tukevat ja ohjaavat vanhempia kasvatustehtävässään ja kaikki pohjautuu Suomen lainsäädännölle. Kuvasimme turvapaikanhakijoiden tietopaketin kanteen myös opinnäytetyön tekijän ja hänen lapsensa kädet yhdessä. Tämän kuvan tarkoitus on konkretisoida tietopaketin tarkoitusta. Käytimme tietopaketteihin valmiita kuvia myös kuvapankki Scleralta, joita saa käyttää ilman kaupallista tarkoitusta. Halusimme havainnollistaa tekstin asioita kuvilla. Halusimme erityisesti painottaa lapsen fyysiseen

koskemattomuuteen, joten lisäsimme aiheesta havainnollistavat kuvat tekstin tueksi. Meillä oli erilaisia kuvavaihtoehtoja matkan varrella, joiden sopivuutta tietopakettiin arvioimme kriittisesti. Emme halunneet, että käytettävät kuvat voisi tulkita kulttuurista riippuen eri merkityksellä, kuin mitä tarkoitamme. Tietopaketeissa on käytetty myös koulumme Diakonia-ammattikorkeakoulun logoa ja yhteistyökumppanimme SPR:n logoa.

Teimme tietopaketit muokattavaan pptx-tiedostomuotoon, josta SPR voi kääntää tietopaketit tarvittaville kielille, myös tekstillinen kuva on muokattavissa. Tietopaketin muodon valitessamme otimme huomioon myös mahdolliset päivitystarpeet. Luovutamme tietopakettien tiedostot Suomen Punaiselle Ristille ja annamme heille muutosoikeuden tietopakettien päivittämistä varten. Sähköinen muoto lisää tietopakettien saataavuutta ja tavoitettavuutta kaikkiin vastaanottokeskuksiin, sekä lisää tätä myöten myös tietopakettien käyttöarvoa. Turvapaikanhakijaperheiden tietopaketti on kooltaan A4, joka on tarkoitus taittaa kolmeen osaan, ja tekstiä on paperin molemmin puolin. Työntekijöiden tietopaketti on kooltaan A4 ja sivuja on yhteensä seitsemän. Tietopakettien sivuasetuksissa käytimme sellaista asettelua, joka mahdollistaa tietopakettien käytettävyyden sekä sähköisenä että paperisena. Theseukseen tallennamme tietopaketit ei-muokattavassa pdf-tiedostomuodossa.

9 TEEMAHAASTATTELU

Kartoitimme opinnäytetyönä julkaistavien tietopakettien sisällön tarvetta työntekijöiden ja turvapaikanhakijaperheiden haastatteluilla. Pohdimme, mitkä asiat ovat oleellisia ja kiinnostavia tietopakettien toteutuksen kannalta, ja suunnittelimme näiden pohdintojen myötä teemahaastattelurungon (Liite 2). Lisäsimme teemojen alle apukysymyksiä, joiden tarkoituksena oli tukea haastatteluja ja tarvittaessa viedä haastattelutilannetta eteenpäin. Etuna haastattelussa on, että suunnitellut vastaajat yleensä saadaan tutkimukseen mukaan. Jos aineistoa on tarpeen jälkeinpäin täydentää tai tehdä seurantatutkimusta, on haastateltavat mahdollista tavoittaa myöhemminkin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara

1997, 202–203.) Haastattelutilanteessa keräsimme haastateltavien työntekijöiden sähköpostiosoitteet mahdollisen täydennyksien varalle sekä arviointia varten.

Teemahaastattelu, eli puolistrukturoitu haastattelu on avoimen haastattelun ja strukturoidun haastattelun, eli haastattelulomakkeen välimuoto. Teemahaastattelussa aihepiirit eli teemat ovat tiedossa, mutta haastattelusta puuttuu tarkka järjestys ja kysymykset. Teemahaastattelu sopii hyvin tilanteisiin, joissa tutkitaan emotionaalisesti arkoja alueita, selvitetään vähäisesti tiedostettuja asioita tai kun tutkitaan aiheita, joista haastateltavat eivät ole tottuneet kommunikoidaan pääasiakseen ja toistuvasti. Teemahaastattelun avulla on mahdollista saada yksityiskohtaista ja syvällistä tietoa haastateltavien näkemyksistä tutkittavaan aiheeseen. Teemahaastattelurunkoa laadittaessa laaditaan teema-alueuuttelo, joka ohjaa haastattelua ja toimii haastattelijan muistilistana haastattelutilanteessa. Haastattelutilanteessa pyritään keskustelunomaisuuteen. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 35–41; Haasio & Savolainen 2004, 160.)

Teemahaastattelun valinta tiedonkeruumenetelmäksi on perusteltua tutkittavien teemojen arkaluontoisuuden, sensitiivisyyden ja sensitiivisen kohderyhmän vuoksi ja kun tutkitaan vähän tunnettua aihetta. Teemahaastattelu mahdollistaa haastattelun kulun tutkittavan ehdoilla. (Kallinen, Pirskanen & Rautio 2015, 51; Hirsjärvi ym. 1997, 200–202.) Turvapaikanhakijaperheille kysymyksessä on sensitiivinen aihe, joten teemahaastattelun joustavuuden vuoksi on mahdollista vaihtaa aiheita, jättää joitakin teemoja käsittelemättä sekä käsitellä esiin nousevia odottamattomia aiheita tarvittaessa.

9.1 Haastateltavien valinta ja aineiston keruu

Tutkimuksen tarkoitus määrittää ryhmän, joka soveltuu haastateltavaksi (Hirsjärvi & Hurme 2000, 83). Osa opinnäytetyömme tekijöistä suorittaa lastentarhanopettajan pätevyyden sosionomiopintojen ohella, joten opinnäytetyömme kohderyhmän oli edustettava alle seitsemänvuotiaita lapsia. Teemahaastattelussa kohderyhmänä olivat SPR:n työntekijät; apulaisjohtaja, vastaava ohjaaja, sosiaaliohjaaja ja kolme ohjaajaa sekä kaksi turvapaikanhakijaperhettä. SPR:n työntekijät kohtaavat päivittäisessä työssään turvapaikanhakijaperheitä, joilla on kokemusta alle seitsemänvuotiaiden lasten kasvattami-

sesta suomalaisessa kulttuurissa ja suomalaisessa vastaanottokeskuksessa. Haastattelumme turvapaikanhakijaperheet edustivat molemmat islaminuskoa. Toinen perhe oli arabeja, toinen perhe kurdeja. Molemmissa perheissä haastattelutilanteessa oli koko perhe, molemmat vanhemmat ja lapset. Haastateltaviksi valikoituneet perheet ja työntekijät edustivat siis ryhmää, jota halusimme tutkia.

Haastateltavien turvapaikanhakijaperheiden yhtenä valikoitumisen perusteena oli haastateltavien ja haastattelijoiden kielitaito, joka sulki haastateltavien joukosta pois muut kuin englannin kieltä puhuvat henkilöt. Suoritimme haastattelut englanniksi, koska meillä ei ollut tulkkia käytössä.

9.2 Haastattelujen toteutus

Tutkimusta aloitettaessa tulee selvittää tarvittavat tutkimusluvut. Sensitiivistä aihetta tutkittaessa tutkimuslupien merkitys korostuu. Tutkimussuunnitelmasta saatava myönteinen lausunto on edellytys tutkimuksen aloittamiselle. Tutkimuslupa voidaan tarvita esimerkiksi kunnalta, kaupungilta tai sosiaali- ja terveystoimelta. Järjestöjen kohdalla tutkimuslupakäytännöt ovat joustavampia, joissain tapauksissa riittää että esimerkiksi yksikön johtaja myöntää luvan, kuten meidän tutkimuksessamme. (Kallinen ym. 2015,147.)

Suoritimme haastattelut yksilöhaastatteluina, koska siten meidän oli mahdollista saada parhaiten ja luotettavinta tietoa opinnäytetyömme kannalta merkittävistä teemoista. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina ja nauhoitettiin yhtä lukuun ottamatta. Teemahaastattelulle on tyypillistä haastattelujen nauhoittaminen, jolloin haastattelun on mahdollista edetä sujuvasti ja ilman katkoksia (Hirsjärvi & Hurme 1982, 82). Osa haastattelutilanteista sujui häiriöttä, kun taas osaa työntekijöiden haastattelutilanteista häiritsemi ulkopuolisten henkilöiden saapuminen ja poistuminen haastattelutilasta. Toinen turvapaikanhakijaperheistä kieltäytyi haastattelun nauhoituksesta, joten kaksi haastattelijaa kirjasi vastauksia samalla kun yksi haastatteli.

Olimme varanneet jokaisen työntekijän haastattelulle aikaa 30 minuuttia, joka toteutui suurin piirtein jokaisen haastateltavan kohdalla. Lyhyin haastattelu oli kestoaltaan 18 minuuttia ja pisin 35 minuuttia. Henkilökohtainen yhteydenotto minimoi haastateltavien ja haastattelijan jännitystä ja lisää luotettavuutta (Hirsjärvi & Hurme 2000, 82–84), joten sovimme haastatteluista etukäteen tutustumiskäynnin yhteydessä ja toimitimme haastattelun teemat (Liite 1) työntekijöille etukäteen sähköpostitse. Haastateltaville turvapaikanhakijaperheille oli kerrottu etukäteen haastattelun tarkoituksesta ja haastatteluun osallistuminen oli heille vapaaehtoista.

Haastattelun alkutilanteella on merkitystä sille, kuinka haastattelu etenee. Esittäytyminen, jutustelu ja tutkimuksesta kertominen ovat haastattelun alkuun kuuluvia ja niillä voi olla merkitystä haastattelun onnistumiseen. (Kallinen ym. 2015, 142, 154.) Esittäydymme ja kerroimme haastattelun tarkoituksesta jokaiselle työntekijälle ja turvapaikanhakijaperheelle ennen haastattelun alkua.

Voi ajatella, että vaikeista teemoista puhuminen on helpompaa tutussa ympäristössä ja haastattelijan päästäminen kotiin on osoitus luottamuksesta. Sensitiivisestä aiheesta puhuttaessa haastattelu ympäristön kokeminen turvalliseksi on merkityksellistä haastattelun onnistumisen kannalta. (Kallinen, Pirskanen & Rautio 2015, 130 - 135.) Haastatelimme turvapaikanhakijoita heidän asumisyksiköissään, heidän omissa huoneistoissaan. Vaikka asumisyksikkö haastattelupaikkana ei ole kotiin verrattavissa, koimme asumisyksikön olleen turvapaikanhakijoille turvallisempi haastattelupaikka, kuin esimerkiksi vastaanottokeskuksen ruokala, jota meille myös tarjottiin haastattelupaikaksi.

Haastattelijalle koti haastattelupaikkana voi sisältää ristiriitoja; toisen kotiin meneminen saattaa sisältää arvioinnin sävyjä. Tekijä asettuu vierailijan rooliin, jolloin hänet otetaan vastaan vieraanvaraisesti tai mahdollisena “tunkeilijana” ja utelijana. (Kallinen, Pirskanen & Rautio 2015, 130 - 135.) Kotona haastateltaessa tekijällä on aina mahdollisuus havainnointiin, jolloin tekijän tulee tiedostaa, ettei hän voi välttyä saamasta “ylimääräistä” tietoa. Turvapaikanhakijoista toinen perhe otti meidät vastaan vieraanvaraisesti, tarjoten meille muun muassa kaakaota haastattelun lomassa. Toinen haastatelluista turvapaikanhakijaperheistä oli varautuneempia. Tässä perheessä vanhemmilla ei ollut tarkkaa käsitystä siitä, mitä varten haastatteleimme heitä.

Haastatteluista saatavaa antia voidaan pitää riittävänä silloin, kun vastaukset alkavat toistaa samoja asioita. Tätä kutsutaan saturaatioksi, joka tarkoittaa, että on saatu tietty määrä aineistoa, jonka tulos on teoreettisesti merkittävä. (Hirsjärvi ym. 1997, 181.) Haastattelimme kuutta (6) työntekijää; apulaisjohtajaa, vastaavaa ohjaajaa, sosiaalihoitajaa sekä kolmea ohjaajaa. Huomasimme, että samat asiat alkoivat toistua jo kolmannesta haastattelusta lähtien. Turvapaikanhakijaperheiden haastatteluista saatu aineisto toisti joissakin asioissa toistaan, kun taas joissakin teemoissa oli eroja.

Haastattelutilanteet voivat olla eettisesti, moraalisesti ja emotionaalisesti herkkiä tilanteita. Tutkittavan voi olla vaikea esimerkiksi puhua tai haastattelun teemat saattavat nostaa pintaan erilaisia tunteita. Haastattelutilanteissa, niitä ennen ja niiden jälkeen, haastattelija kohtaa erilaisia tilannekohtaisia eettisiä kysymyksiä, joita hän arvioi henkilökohtaisesti ja joihin hän reagoi oman harkintansa mukaan. (Kallinen, Pirskanen & Rautio 2015, 130 - 135.) Turvapaikanhakijaperheiden kohdalla kohtasimme emotionaalisesti herkkiä tilanteita, kun haastattelun teemat (Liite 2) nostivat haastateltavien pintaan surua, ikävää ja huolta tulevaisuudesta. Annoimme turvapaikanhakijoiden puhua rauhassa surusta, ikävästä ja huolesta, vaikka tieto ei ollut opinnäytetyömme kannalta välttämätöntä.

Haastattelutilanne voi olla haastateltavalle myös terapeutin. Haastateltavalle voi olla tärkeää saada puhua elämäkokemuksistaan henkilölle, joka on kiinnostunut, aidosti läsnä häntä varten ja kuuntelee. Toisaalta haastattelija on kuuntelemassa haastateltavaa, ei ratkaisemassa ongelmaa. Tämä voidaan yhtäältä mieltää ei-terapeutiksi tilanteeksi, mutta toisaalta tasavertainen kohtaaminen, jossa haastattelija ei ole ammattilainen, voi haastateltavalle olla terapeutin. (Kallinen ym. 2015, 156–157.) Koimme, että turvapaikanhakijoille oli merkityksellistä, että kuuntelimme heidän elämäkokemuksiaan ja olimme aidosti kiinnostuneita heidän kokemuksistaan.

Olimme kaikki kolme osallisina tekemässä kaikkia haastatteluja. Toimimme kahden ryhmäläisen kanssa työntekijöiden haastatteluissa haastattelijoina, yhden ryhmäläisen kirjattessa samanaikaisesti vastauksia tietokoneelle. Koimme tämän työnjaon helpottaneen huomattavasti haastatteluista saadun aineiston analysointia, koska suurin osa haastattelujen annista saatiin kirjattua heti ylös. Jälkeenpäin palasimme nauhoituksiin niiltä osin, joihin tarvitsimme tutkimuksen kannalta olennaista tarkennusta. Haastattelumate-

riaalia ja havainnointimateriaalia, eli nauhoituksia ja kirjauksia käsitelimme ja säilytimme siten, että niistä ei olisi voinut tunnistaa yksittäisiä henkilöitä, eikä paikantaa vastaanottokeskusta jossa haastattelut suoritimme. Haastatteluista saatu materiaali on hävitetty turvallisesti opinnäytetyön julkaisuhetkellä.

9.3 Sisällönanalyysi

Teemahaastattelun purkamiseen on olemassa erilaisia menetelmiä riippuen siitä, onko käytössä tietokonetta ja tekstianalyysiohjelmaa. Analyysiyksiköt eli teemat valitaan produktion tavoitteiden mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97; Hirsjärvi & Hurme 2000, 141–142.) Tässä opinnäytetyössä käytetyn teemahaastattelun tarkkaan purkamiseen ei ole tarvetta opinnäytetyömme luonteesta johtuen. Teemahaastattelun menetelmällä oli tarkoitus kartoittaa opinnäytetyönä toteutettavan produktion sisällön tarvetta. Käytimme purkamiseen menetelmää, jossa meillä on käytössä tietokone, mutta ei tekstianalyysiohjelmaa. Tallensimme jokaisen henkilön haastattelusta saadut tiedot yhteen tiedostoon. Meidän opinnäytetyössämme on aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jossa luodaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus.

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, mitä voi käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa kuuntelimme haastattelut, onko jotakin olennaista jäänyt kirjoittamatta ylös haastattelutilanteessa. Kävimme aineiston läpi ja perehdyimme siihen sekä erotimme ja merkitsimme asiat, jotka ovat produktion tarkoituksen ja tavoitteiden mukaisia. Jätimme aineistosta pois kaikki muut ja epäolennaiset asiat. Keräsimme yhteen kaikki olennaiset merkityt asiat. Seuraavassa vaiheessa teemoittelimme aineiston ja kirjoitimme siitä yhteenvedon. Aloitimme teemoittelun pian haastattelujen jälkeen, koska aineisto oli silloin hyvin muistissamme. Silloin meidän olisi ollut tarvittaessa helpompi kysyä täydentäviä vastauksia haastateltavilta. Yhdistelemisen jälkeen varasimme aikaa aineiston lukemiseen, tulkitsemiseen ja asiayhteyksien löytämiseen, jonka perusteella valitsimme ja rajasimme opinnäytetyönä toteutettavan produktion sisältöä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93–115; Hirsjärvi & Hurme 2000, 135–143.)

Analyysin perustana on aineiston kuvaileminen. Kuvaileminen voi olla perusteellista ja kattavaa tutkimuksen kohteena olevan ilmiön kuvailemista, eli vahvaa kuvailemista, tai heikkoa, jolloin esitetään pelkkiä faktoja. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 145.) Kuvaamme tulokset kappaleessa teemahaastattelusta saatua aineistoa heikosti, eli esitämme ainoastaan faktoja.

10 HAVAINNOINTI

Havainnoinnin eli observoinnin avulla tarkastellaan ihmisten toimintaa suhteessa siihen, miten he kertovat toimivansa. Esimerkiksi vanhempien kasvatuskäytäntöjä selvitetessä saadaan erilaisia tuloksia riippuen siitä, perustuuko saatu tieto vanhempien puheisiin vai seurataanko heidän todellisuudessa tapahtuvaa toimintaansa. Havainnointi mahdollistaa pääsyn tapahtumien luontaisiin ympäristöihin ja sen avulla saadaan välitöntä ja suoraa tietoa yksilön, ryhmien ja organisaatioiden käyttäytymisestä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Havainnointia voidaan käyttää joko itsenäisenä menetelmänä tai esimerkiksi haastattelun tukena. Tieteellinen havainnointi on luonteeltaan systemaattista tarkkailua, jonka havainnot voivat kohdistua tapahtumiin, käyttäytymiseen tai fyysisiin kohteisiin. Havainnointitekniikoissa on myös variaatiota: se voi olla systemaattista ja standardoitua eli hyvin pitkälle strukturoitua ja jäsenneiltyä tai ei-systemaattista eli strukturoimatonta, joustavaa ja väljää. Strukturoidun havainnoinnin edellytyksenä on, että tutkija on jäsenneellyt ongelmansa ennen varsinaista havainnointia ja laatinut sitä varten tutkimusongelmasta riippuvia luokitteluja. Tutkittavasta alueesta tulisi olla jo ennestään sellaista tietoa, minkä pohjalta voidaan päättää mitä ja milloin havainnoidaan. Havainnointitekniikasta riippumatta havainnoinnin tavoitteet määritellään ja tarkennetaan sekä päätetään havainnoinnin vaadittava tarkkuus. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tässä opinnäytetyössä havainnoimme strukturoidusti ja tavoittena on saada haastattelujen tueksi tietoa kasvatuskäytäntöjen eroavaisuuksista suomalaisten ja islamilaisien kasvatuskäytäntöjen välillä. Havainnoimalla saatua tietoa käytämme opinnäytetyönä toteutettavien tietopakettien työstämiseen.

10.1 Havainnoinnin suunnitelma

Havainnointisuunnitelmamme oli käyttää havainnointia haastattelun tukena. Havainnointia voidaan käyttää esimerkiksi silloin, kun tutkittavilla on kielellisiä vaikeuksia tai kun halutaan tietoa, josta tutkittavat eivät mielellään kerro haastattelijalle suoraan. Havainnoiden voidaan tutkia tilanteita, jotka ovat vaikeasti ennakoitavissa tai muuttuvat nopeasti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Perustelemme havainnoinnin käyttöä haastattelujen tukena sillä, että meillä ei ole yhteistä kieltä turvapaikanhakijoiden kanssa ja vastaanottokeskuksissa tilanteet muuttuvat nopeasti, ja niitä on vaikea ennustaa etukäteen.

Teimme systemaattista ja standardoitua eli strukturoitua havainnointia. Tarkoituksemme oli havainnoida vastaanottokeskuksessa turvapaikanhakijaperheitä, joissa on alle seitsemänvuotiaita lapsia. Strukturoidun havainnoinnin valitsemisen perustelemme hankkimamme teorian tiedon perusteella ja tutustumiskäynnin yhteydessä saatujen tietojen perusteella. Näitä ovat muun muassa lapsiin kohdistuvat vaaratilanteet. Lisäksi opinnäytetyömme koskee perheitä, joissa on alle seitsemänvuotiaita lapsia; tästä syystä rajasimme havainnoinnin näihin perheisiin. Toimiessamme vapaaehtoistyöntekijöinä syksyllä 2015 hätämajoitusyksikössä, saimme sellaista tietoa, jonka pohjalta olimme jäsenelleet ongelmia, joita halusimme havainnoida strukturoidusti. Näitä olivat muun muassa lasten väkivaltainen käyttäytyminen toisiaan kohtaan sekä lasten fyysinen kurittaminen. Havainnoinnilla on tarkoitus kartoittaa opinnäytetyönä toteutettavien tietopakettien sisällön tarvetta.

10.2 Havainnoinnin toteutus

Havainnoimme suunnitelman mukaisesti kahtena päivänä vastaanottokeskuksen ruokalassa, jolloin paikalla oli lapsiperheitä ruokailutilanteessa. Havainnoimme myös turvapaikanhakijaperheiden elämää heidän omissa asumisyksiköissään ja asumisyksikköjen julkisissa tiloissa, vastaanottokeskuksen pihapiirissä sekä vapaaehtoisen työntekijän ohjaamassa askarteluryhmässä osallisena olleita lapsia.

Havainnointi voidaan jakaa osallistavaan ja ei-osallistavaan, suoraan havainnointiin. Osallistavassa havainnoinnissa tutkijalla on aktiivinen rooli havainnoitavassa toiminnassa, ei-osallistavassa havainnoinnissa tutkija puolestaan pitäytyy havainnoijana. Havainnoinnin suunnittelussa ydinkysymys onkin, mikä on tutkijan rooli ja miten näkyvä hän on. Neljä havainnoitsijan asemaa suhteessa havainnoitavaan kohteeseen ovat täysin osallistuva, osallistuja havainnoitsijana, havainnoitsija osallistujana sekä täysin havainnoitsija. Jotta tutkija saa käsityksen siitä, mitä hänen havaintonsa todellisuudessa kertovat, hänellä on oltava asiasta paljon sellaista taustatietoa, mitä itse havainto ei suoraan osoita. Tutkijan on esimerkiksi ymmärrettävä, miten edustava hänen havaitsemansa asia on itse ilmiöön nähden. Havainnoinnissa oleellisina kohteina verbaalisen ilmaisun ohella ovat eleet, ilmeet, asennot ja liikehdintä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Teimme ei-osallistavaa havainnointia eli pitäydyimme tutkijoina havainnoinnissa. Valitsimme suoran havainnoinnin ja täysin havainnoitsijan aseman siitä syystä, että esimerkiksi vastaanottokeskuksen ruokalassa pystyimme havainnoimaan ei-näkyvässä roolissa perheiden toimintaa heidän luontaisessa toiminnassaan ja ympäristössään. Tällä keinolla minimoimme riskiä siihen, että turvapaikanhakijaperheet muuttaisivat toimintaansa meidän läsnäollessamme.

Havainnoinnin haaste voi olla myös se, että tutkija sitoutuu emotionaalisesti tutkittavaan ryhmään heikentäen tutkimuksen objektiivisuutta. Joissakin havainnoinnin tilanteissa on lisäksi vaikea tallentaa havaintoja välittömästi, jolloin tutkijan on vain muistettava tapahtumat ja kirjattava havainnot tilanteen päätyttyä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Ruokasalissa havainnoidessamme kirjassimme heti ylös kaikki muistettavat tapahtumat. Turvapaikanhakijoiden asumisyksiköissä ja julkisissa tiloissa havainnoidessamme kirjassimme havainnot havainnointitilanteen päätyttyä.

Havainnointimenetelmissä riskinä on, että havainnoija aiheuttaa kontrolliefektin eli häiritsee tutkittavaa tilannetta läsnäolollaan tai jopa muuttaa sitä. Ongelmaa voidaan lieventää siten, että tutkija vierailee tutkittavassa tilanteessa etukäteen ennen varsinaisen tutkimustiedon keräämistä, jolloin tutkittavat tottuvat hänen läsnäoloonsa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Olimme vierailleet tutkittavassa tilanteessa etukäteen, jotta meidän läsnäolomme totuttaisiin. Olimme myös pyytäneet vastaanottokeskuksen työntekijöitä kertomaan etukäteen kaikille turvapaikanhakijoille, että olimme tulossa

kahtena päivänä havainnoimaan. Olimme huomioineet, että asumisyksiköissä havainnointi ja meidän läsnäolomme siellä saattaisi häiritä tai muuttaa havainnointitilanteita. Olimme varautuneet siihen, että niin tapahtuessa muutamme havainnoitsijan roolimme havainnoitsija osallistujana -asemaksi saadaksemme mahdollisimman paljon ja monipuolisesti tietoa. Pystyisimme esimerkiksi osallistumaan perheiden kanssa keskusteluun tai lasten kanssa leikkiin. Havainnointitilanteet sujuivat suunnitellusti, eikä läsnäolomme vaikuttanut turvapaikanhakijoiden käyttäytymiseen. Avaamme havainnointitilanteita tulokset kappaleessa.

11 TULOKSET

Haastattelutulokset ovat tilanne- ja kontekstisidonnaisia, jolloin haastateltavat saattavat puhua haastattelutilanteessa eri tavalla kuin muutoin. Joskus haastateltava voi haluta esiintyä ”parempana” henkilönä tai hän ei halua kertoa esimerkiksi normin vastaisesta käytöksestään. Näillä asioilla on merkittäviä kulttuurisia eroja maiden välillä ja yhdenkin maan sisällä, joten on ratkaisevaa kuinka haastattelijä tulkitsee haastateltavan vastauksia erilaisten kulttuuristen merkitysten valossa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 202–203.)

Haastatteluissa kysyimme työntekijöiden taustatietoja koulutuksesta ja kokemuksesta maahanmuuttotyöstä. Usealle työntekijälle senhetkinen työ vastaanottokeskuksessa oli ensimmäinen työ maahanmuuttajien kanssa. Työntekijät toivoivat kulttuuritietoisuutta ja tietoa islaminuskosta tietopakettiin sisällytettäväksi. Kaikkiin kysymyksiin työntekijät eivät voineet antaa tarkkoja vastauksia, jotta turvapaikanhakijoiden anonymiteetti säilyisi. Perheiden osalta tulokset jäivät hieman heikoiksi. Olemme analysoineet ja kirjanneet haastattelujen tulokset mahdollisimman neutraalisti ja juuri siten, miten ne on meille kerrottu pyrkien välttämään omien tulkintojen lisäämistä. Olemme avanneet raporttiin vain produktion kannalta oleelliset teemat. Emme mainitse työntekijöiden tai perheiden nimiä haastatteluvastausten yhteydessä, jotta anonymiteetti säilyy.

11.1 Kasvatus ja kasvatuskumppanuus

Kasvatuksen osalta suurimpana haasteena koettiin kasvatuksen erilaisuus suomalaisten ja turvapaikanhakijoiden välillä. Arjessa kasvatusta on havaittavissa vähemmän kuin Suomessa. Lapsille ei aseteta rajoja. Pojat kasvatetaan vapaammin ja heitä rajoitetaan vähemmän. Tyttöjä kontrolloidaan ja kasvatetaan tiukemmin. Toisaalta kasvatus erilaisine sääntöineen on myös yksityiskohtaista ja tiukkaa. Vanhemmuutta tarkasteltaessa voidaan havaita, että isillä ei välttämättä ole tietoa kasvatuksesta. Hoitamisessa ei ole laiminlyöntejä, mutta epätietoisuutta eri tilanteissa toimimisessa ilmenee. Isä saattaa esimerkiksi lähteä paikalta ja jättää uhmaikäisen lapsen jonkun toisen, esimerkiksi vastaanottokeskuksen työntekijän tai toisen vanhemman vastuulle. Suomalaisittain tämä nähdään ongelmana. Kasvatukselliset ongelmat liittyvät myös säänmukaiseen pukeutumiseen ja lasten ohjeistamiseen. (Vastaanottokeskuksen työntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016.)

Kasvatustyylien välillä erot näkyvät fyysisyydessä: joissain kulttuureissa on tapana keskustella äänekkäästi, elehtiä käsillä ja tulla lähemmäs puhumaan kuin suomalaiset. Turvapaikanhakijoita on muistutettava fyysisestä koskemattomuudesta. Turvapaikanhakijaperheissä läheisyyttä etenkin julkisilla paikoilla on havaittavissa vähemmän kuin Suomessa. Lapsia ei halata tai suukoteta muiden nähden. Lapset osoittavat työntekijöitä kohtaan läheisyyttä esimerkiksi halaamalla ja tulemalla syliin. Suomessa lapsia on totuttu kieltämään ja komentamaan suullisesti. Turvapaikanhakijoiden keskuudessa ilmaisu on fyysisempää. Tottelemattomuuteen vastataan esimerkiksi läppäisemällä lasta. Haastatteluissa todettiin, etteivät työntekijät tiedä, miten perhe toimii ja osoittaa läheisyyttä kotona perheen kesken. (Vastaanottokeskuksen työntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016.)

Kasvatuskumppanuus vanhempien ja työntekijöiden välillä toteutuu vastuualueina. Esimerkiksi kouluvastaavana toimiva työntekijä hoitaa koulun kanssa tehtävää yhteistyötä. Kasvatuskumppanuus näkyy sääntöihin ja käyttäytymiseen ohjaamisena. Työntekijöillä ei ole lupaa ottaa kasvatusvastuuta. Suoria kysymyksiä vanhemmuuteen liittyen ei turvapaikanhakijoilta ole tullut, vaan enemmänkin työntekijöiden puolelta on tehty havaintoja ja tarjottu apuja. Koulunkäyntiin liittyvät kysymykset ovat yleisiä. Kasvatuk-

sellisiin kysymyksiin liittyvissä ristiriitatilanteissa vanhemmille kerrotaan, mitkä lait ohjaavat toimintaa, mitkä asiat on kiellettyä ja mitkä asiat ovat vanhempien velvollisuuksia. Kaikki ristiriitatilanteet on aina viety loppuun asti niin, ettei ongelmia jätetä pelkästään turvapaikanhakijoiden vastuulle. Apua pyydetään tarvittaessa Suomen lakien mukaisesti. (Vastaanottokeskuksen työntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016.)

11.2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatukselle ei haastattelujen mukaan ole ollut tarvetta, koska pääsääntöisesti vanhemmat pystyvät huolehtimaan lapsista. Toisaalta turvapaikkaprosessiin liittyvien velvollisuuksien myötä varhaiskasvatuspaikka olisi tarpeen. Turvapaikkaa hakevissa perheissä nainen jää usein kotiin hoitamaan lapsia, jolloin opiskelu on vaikeaa. Näin ollen varhaiskasvatuksen tarjoaminen antaisi vanhemmille tasa-arvoisen mahdollisuuden esimerkiksi kielen opiskeluun. Varhaiskasvatusta voidaan tarvita, jos vanhemmilta puuttuu vanhemmuuden käsitys, eli ei tiedetä, mitä on olla äiti, isä tai pariskunta, tai miten ja mitä lapsen kanssa tehdään. Jos perheessä on vaikea tilanne, varhaiskasvatusta voitaisiin käyttää tukitoimena. Se ei kuitenkaan saisi olla etuoikeus, koska tätä oikeutta on rajoitettu myös suomalaisilta. Varhaiskasvatusta enemmän tukea ja ohjausta tarvittaisiin vanhemmuuteen. Lisäksi vanhempien on hyvä viettää aikaa lastensa kanssa. Jo nyt vanhemmat tuovat lapsensa työntekijöiden hoidettavaksi, jolloin varhaiskasvatusoikeus antaisi mahdollisuuden vielä vähäisempään yhteiseen olemiseen lasten kanssa. (Vastaanottokeskuksen työntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016.)

Olisi hyvä, jos varhaiskasvatusta tarjottaisiin samoissa tilanteissa kuin suomalaisillekin. Se mahdollistaisi hengähdystauon vanhemmille, joilla on omia ongelmia, etenkin silloin, jos perheessä on yksi vanhempi. Lapselle on ahdistavaa nähdä vanhempien ahdistus ja ongelmat. Kynnys palveluiden tarjoamiseen on kuitenkin pidettävä korkealla, koska turvapaikanhakijat ovat turvapaikanhakijoita vain hetken, joten ei tiedetä, kuinka pitkään he ovat Suomessa tai milloin he vaihtavat kuntaa. Haastateltavien tiedossa ei ole yhtään vastaanottokeskusta, joiden lapset olisivat varhaiskasvatuksen piirissä. Subjektiviivisen päivähoito-oikeuden muutokset vaikuttavat asiaan. Varhaiskasvatuspaikkojen riittävyys on haaste, kun kuntaan muuttavia on paljon. Varhaiskasvatukselle parempi

vaihtoehto voisi olla esimerkiksi henkinen tuki vanhemmille. Vapaaehtoistyön kautta voitaisiin järjestää varhaiskasvatuspohjalta kerhotoimintaa, jossa lapset valmistautuisivat esikoulua ja koulua varten. (Vastaanottokeskuksen työntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016.)

11.3 Kulttuuritietoisuus

Haastattelujen mukaan työntekijöiden kulttuuritietoisuuden lisäämiselle on tarvetta. Jonkun perheen kohdalla tapahtumat saatetaan helposti yleistää, jos tietoisuutta ei ole. Yhteistä kieltä ei aina ole. Turvapaikanhakijaperheiden asiat ja ongelmat ovat erilaisia kuin suomalaisen asiakkaan kohtaamisessa, joten heiltä ei voi vaatia kaikkea. Heille se, mikä Suomessa on itsestäänselvyys, ei välttämättä ole normaalia. Esimerkiksi naisen asema eri kulttuureissa on hyvin erilainen. Usein vastaanottokeskuksissa asuvat naiset esimerkiksi kysyvät mieheltä luvan työtoimintoihin osallistumiseen. (Vastaanottokeskuksen työntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016.)

Kulttuurien kunnioitus ilmenee esimerkiksi siten, että työntekijöiden mennessä turvapaikanhakijoiden asuntoihin, odotetaan, että naiset saavat huivin ylleen. Pohdintaa aiheuttaa se, kuinka kulttuurisensitiivinen voi olla niin, että omat tavat eivät liaksi muutu. Suomessa pitää oppia toimimaan suomalaisittain, eikä perheen sisälläkään voi toimia Suomen lakien vastaisesti. Toisaalta suomalaisetkin toimivat ulkomailla suomalaisittain. Voidaankin pohtia, millainen tarve vastaanottokeskusten työntekijöiden kulttuuritietoisuuden lisäämiselle ylipäätään on ja tarvitaanko lisätietoa. Toisaalta perusasiat on hyvä tiedostaa, mutta toisaalta myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneet ihmiset on tarkoitus kotouttaa suomalaiseen kulttuuriin, jolloin Suomen säännöt, lait ja käytänteet ohjaavat toimintaa. Islam on uskonto muiden joukossa, joten se ei saa määritellä sitä, miten Suomessa toimitaan. (Vastaanottokeskuksen työntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016.)

On tärkeää ymmärtää, että on olemassa monia eri näkökulmia asioihin, ja oma kulttuuri ja tapa eivät ole se oikea, vaan yksi niistä tavoista, joita maailmassa on. Kaikki on suhteellista, eikä ole olemassa oikeaa ja väärää, paitsi esimerkiksi väkivalta, joka yleisesti

on laitonta. Kulttuuritietoisuutta olisi tarvittu töitä aloitettaessa. Ilman tietoa ei voi ymmärtää, mistä syystä joku ihminen tekee asian toisin kuin itse tekisi. (Vastaanottokeskuksen työntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016.)

11.4 Ristiriitojen ennaltaehkäisy

Ongelmien ennaltaehkäiseminen on vaikeaa, koska perheet ovat olleet Suomessa hyvin vähän aikaa, ja heillä on erilainen, oma ja opittu toimintatapa. Työntekijöiden olisi ollut hyvä saada etukäteen ohjausta siihen, miten turvapaikanhakijavanhemmat kasvattavat lapsiaan. Myös turvapaikanhakijat tarvitsisivat tietoa siitä, miten Suomessa toimitaan. Ennaltaehkäisevänä työnä vastaanottokeskuksessa on toteutettu infotilaisuuksia. Lasten koulussa käyminen auttaa vuorokausirytmien ylläpitämisessä. Perheellä on koulupäivinä enemmän aikaa olla alle kouluikäisten lasten kanssa. Joskus perheiltä joudutaan kysymään arkoja asioita, mutta niihin suhtaudutaan pääsääntöisesti myönteisesti ja vanhemmat ovat hyvillään siitä, että heidän asioistaan ollaan kiinnostuneita. Siinä vaiheessa, kun turvapaikanhakijat ovat olleet maassa jonkin aikaa, todellisuus Suomesta tulee vastaan. Lapset eivät ole keskiössä, kun vanhemmilla on niin paljon muita, turvapaikkaprosessiin ja arkiseen elämään liittyviä, mietittäviä asioita. (Vastaanottokeskuksen työntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016.)

11.5 Perheiden kokemukset

Työntekijöiden lisäksi haastattelimme kahta turvapaikanhakijaperhettä. Molempiin perheisiin kuului äiti, isä ja kaksi alle seitsemänvuotiasta lasta. Vanhemmat puhuivat avoimesti ja luottavaisesti. Kasvatusta koskeviin kysymyksiin emme saaneet vastauksia. Pohdimme, onko kasvatustermiä varsinaisesti käytössä haastateltavien kotimaassa. Voiko yhteiskunnassa, jossa ei ole turvallisuutta, ylipäätään kasvattaa lapsia siten, miten meillä kasvatusta ymmärretään?

Perheissä vanhemmuus koettiin tasa-arvoisena. Haastattelemissamme perheissä lapsilla ei ole lupaa liikkua ulkona ilman vanhempia. Lapset otetaan mukaan myös esimerkiksi

kauppaan. Haastateltavat kokivat saaneensa apua esimerkiksi terveydellisiin ongelmiin. He kokivat SPR:n avun erittäin hyvänä. Toisessa perheessä koettiin, että apua saa heti kun pyytää. Haastatteluissa kävi ilmi, että turvapaikanhakijat kokevat suomalaisen systeemin velvoittavana ja kaikki asiat pitäisi saada haltuun heti. He toivoivat malttia ja aikaa, jotta suomalaisen systeemin saa sisäistettyä askel askeleelta. Turvapaikanhakijat toivoivat myös yksilöllistä kohtaamista. Molemmat perheet kokivat, että parasta Suomessa on se, että he saavat olla turvassa. Molemmissa perheissä koettiin, että oma koti-maa ei ole turvallinen. (Turvapaikanhakijaperheet, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016.)

11.6 Havainnoinnin tulokset

Havainnoinnissamme ilmeni, että pienetkin lapset liikkuvat vastaanottokeskuksen pihalla yksin tai muiden lasten kanssa ilman vanhempia. Piha-alueella voi ajaa autoja. Osa lapsista liikkuu ulkona pakkasella ilman asianmukaista vaateetusta. Käydessämme asuntolassa kiertelemässä kohtasimme isän ja tyttären, ja heidän välinsä näytti olevan lämmin ja toimiva, vaikka tyttö lähinnä kiinnitti huomionsa meihin eikä totellut isäänsä.

Ruokailutilanteessa havaitsimme lasten käyttäytyvän riehakkaasti, läpsivän ja vetävän vaatteista muita lapsia, ja tähän isompi sisarus tai äiti puuttui sanallisesti sekä kantamalla lapsen pois tilanteesta. Lapsi kävi ohjatusti pyytämässä anteeksi. Lapset hyppivät tarjoilutiskin reunalta lattialle, johon vanhemmat eivät puuttuneet. Ohjaaja kantoi lapsia pois ruokailutilasta saadakseen hyppimisen loppumaan. Pohdimme, voiko äiti kommentaa lapsia silloin, jos isä ei ole mukana ruokailemassa, koska haastattelujen perusteella äidit eivät komenna lapsia julkisilla paikoilla. Eräs lapsista vei leipää mukanaan pois ruokailutilasta, johon vanhemmat eivät puuttuneet. Tämä voi olla vanhemmilta opittu malli, sillä vanhempia on jouduttu ohjeistamaan siitä, ettei varastaminen ole sallittua. Vapaaehtoisen ohjaamassa toiminnassa vanhemmat eivät olleet lasten mukana.

12 PRODUKTION ARVIOINTI

Arviointi on olennainen osa koko opinnäytetyöprosessia. Arviointi ohjaa valintojen tekemisessä, perustelujen laatimisessa sekä helpottaa kokonaisuuksien hahmottamista. Itsearviointi, vertaisarviointi sekä ohjaajan ja työelämän edustajan antamat arvioinnit kuuluvat kaikki opinnäytetyöprosessiin ja ovat välttämättömiä ammatillisen kasvun kannalta. (Kuokkanen ym. 2007, 52.) Opinnäytetyöhömmme olemme laatineet arviointisuunnitelman, jonka mukaan toteutamme produktion arviointia.

12.1 Arviointisuunnitelma

Hyvä suunnitelma tukee tavoitteellista toimintaa ja arviointia. Arviointi auttaa tekemään tarvittavia muutoksia ja korjauksia oikea-aikaisesti. Arvioinnin suunnittelussa päätetään arvioinnin tekemisen kohteet ja tarkoitus. Arvioinnin tarkoitus on hyvä olla selkeä, jotta arvioinnista on jotakin hyötyä. Arvioinnin suunnittelussa luodaan arviointiasetelma, joka tarkoittaa arvioinnin hyötyjen ja tarpeen miettimistä. Arvioitavan produktion tavoitteita ja ominaisuuksia tulee myös pohtia. Tämän jälkeen luodaan kysymykset, joilla saadaan arvioinnin kannalta olennaista tietoa. Arviointikysymykset määräävät, millaista tietoa kerätään. Arviointityökaluja on hyvin monenlaisia, joiden valintaan vaikuttavat tarve, soveltuvuus ja osaaminen. (Suomen sosiaali ja terveys ry i.a.)

Toteutamme arviointia, jotta tietopaketeistamme tulisi mahdollisimman hyvät. Arvioinnissa meitä auttaa se, että pidämme oppimispäiväkirjaa ja refleктоimme työskentelyämme eli teemme itsearviointia. Itsearviointia tapahtuu koko opinnäytetyöprosessin ajan. Ulkoinen arviointi toteutetaan väliarviointina. Tietopakettien esivalmistumisen jälkeen pyydämme SPR:n henkilökunnalta arviointia tietopakettien sisällöstä; onko jotakin muutettavaa, lisättävää tai poistettavaa. Arvioinnissa huomioimme tavoitteet, haastattelut ja havainnoinnit. Päädyimme käyttämään arvioinnin pyynnössä perinteistä ainestonkeruumenetelmää eli sähköistä kyselyä, koska sen meidän tarpeeseemme sopiva ja soveltuu hyvin kohderyhmälle sekä osaamme käyttää sitä ilman perehtymistä. Sähköisessä kyselylomakkeessa kysymme tietopakettien käyttökelpoisuutta, hyödynnettä-

vyyttä, siirrettävyyttä ja eettisyyttä. Haasteena arvioinnissa on vastauksien saaminen sähköiseen kyselyyn. Arvioinneista teemme raporttiin koosteen ja käytämme sitä tietopakettien valmiiksi tekemiseen.

12.2 SPR:n henkilökunnan ja ohjaavan opettajan arviointi

Lähetimme suunnitelman mukaisesti sähköiset arviointipyynnöt (Liite 3) haastatelluille työntekijöille kesäkuussa. Emme saaneet yhtään vastausta viikon sisällä, joten lähetimme arviointipyynnöt uudestaan jokaiselle. Pyysimme arviointia eräpäivään mennessä. Uudessa viestissä painotimme palautteen tärkeyttä opinnäytetyömme kannalta. Arvioinnin saaminen oli haasteellista, koska työelämän yhteistyökumppanimme toiminut vastaanottokeskus, jossa olimme haastatelleet ja havainnoineet, lopetti toimintansa. Tästä emme saaneet tietoa SPR:ltä. Otimme yhteyttä Suomen Punaisen Ristin Savo-Karjalan piirin työntekijään, ja saimme ohjeet asiassamme etenemiseen. Otimme yhteyttä toisen vastaanottokeskuksen johtajaan ja sovimme lähettävämme sähköpostitse tietopaketit kyseisen vastaanottokeskuksen sekä Suomen Punaisen Ristin keskustoimiston arvioitaviksi. Lopputuloksena opinnäytetyönämme valmistuneet tietopaketit tulevat käyttöön Savo-Karjalan piirin vastaanottokeskuksiin ja heidän kautta todennäköisesti myös Suomen muihin SPR:n vastaanottokeskuksiin. Koska arviointia ei saapunut kohtuullisessa ajassa, lähetimme uuden arviointipyynnön ja apukysymyksiä arviointia varten, mutta arviointia ei saapunut toisestakaan vastaanottokeskuksesta määräaikaan mennessä.

Saimme myöhemmin yhden työntekijän arvioinnin jo toimintansa lopettaneen vastaanottokeskuksen työntekijältä. Tämän arvioinnin perusteella muokkasimme turvapaikanhakijaperheille suunnattua tietopakettia. Saamamme kommentit olivat oleellisia. Muokkasimme tietopaketin toisen sivun palstojen huomioita eri järjestykseen. Tarkensimme yhteiskunnan roolia lapsuuden suojelemisessa, painotimme tasa-arvoa ja selvensimme, mitä tarkoittaa neuvola sekä mitä käytännössä tarkoitetaan aikuisten vastuusta suhteessa lapsiin. Myönteistä palautetta saimme työntekijöille suunnatusta tietopaketista. Se koettiin erittäin hyödylliseksi. (Vastaanottokeskuksen työntekijä, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2016.)

Ohjaava opettaja Tuomo Lyhty arvioi tietopakettiamme sisällöllisesti hyväksi, mutta hän ehdotti kuvan lisäämistä yhdelle sivulle. Ohjaava opettajamme painotti, että tietopakettien sisällön merkitykseen olisi hyvä saada arviointi SPR:ltä. (Tuomo Lyhty, henkilökohtainen tiedonanto 31.5.2016)

12.3 Vertaisarviointi

Pyysimme vertaisarviointia kanssamme samoissa opinnoissa opiskelevalta henkilöltä, joka työskentelee itse vastaanottokeskuksessa vastaavana sosiaaliohjaajana. Saimme häneltä huomionarvoisia kehittämissuhteita. Hän painotti arabian kielen merkitystä vastaanottokeskuksen arjessa. Lapsen asema Suomessa -tietopaketissa oli arviointivaiheessa maahanmuuttajille neuvoa antavia puhelinnumeroita, jotka palvelevat suomen, kurdin, darin, persian, venäjän ja englannin kielellä. Päädyimme poistamaan puhelinnumerot tietopaketista, koska emme halunneet asettaa turvapaikanhakijaperheitä eriarvoiseen asemaan. Puhelinnumeroiden sijaan laitoimme nettilinkkejä, joista löytyy tietoa maahanmuuttajille. Vertaisarvioinnissa saimme ehdotuksen laittaa tietoa lastensuojelusta turvapaikanhakijoille suunnattuun tietopakettiin. Lisäsimme tietoa lastensuojelun tarkoituksesta samaan yhteyteen, jossa kerrotaan vanhempien vastuusta alaikäisistä. (Susanna Rantanen, henkilökohtainen tiedonanto 14.8.2016.)

Työntekijöille suunnatusta tietopaketista saimme arviointia sen luettavuudesta ja oikein ymmärtämisestä. Vertaisarvioinnissa kiinnitettiin huomiota siihen, että vastaanottokeskusten työntekijöiden joukossa on henkilöitä, joilla ei ole lainkaan kokemusta monikulttuurisuudesta. Muokkasimme arvioinnin mukaan työntekijöiden tietopakettia selkeämmäksi ja helppolukuisemmaksi. Vertaisarvioinnin jälkeen painotimme työntekijöiden tietopaketissa vielä enemmän kulttuurin ja omien taustojen merkitystä monikulttuurisessa kohtaamisessa, kuin ennen arviointivaihetta. Selvensimme joiltakin osin kohtia, jotka olisivat voineet olla tulkittavissa eri tavoin, kuin olimme tarkoittaneet. Hyvää palautetta saimme molempien tietopakettien kuvista ja työntekijöiden tietopaketin sisällöstä. (Susanna Rantanen, henkilökohtainen tiedonanto 14.8.2016.)

12.4 Itsearviointi

Meillä oli matkan varrella erilaisia versioita tietopaketeista. Muokkasimme tietopaketteja lopulliseen muotoon ohjaavan opettajan, SPR:n työntekijän, vertaisarvioijan ja oman arviointimme pohjalta. Olisimme kaivanneet määrällisesti enemmän arviointia yhteistyökumppaniltamme. Koska opinnäytetyömme on työelämälähtöinen ja toteutettu vastaanottokeskuksen tarvetta vastaamaan, olisimme toivoneet kattavampaa arviointia haastatteluihin osallistuneilta. Myöhemmässä vaiheessa myös toisen vastaanottokeskuksen työntekijöiltä olisimme toivoneet arviointia. Arvioinnin vähäisyys vaikutti opinnäytetyöhön siten, että tietopakettien lopullista sisältöä on arvioinut vain yksi kohderyhmän taholta. Opinnäytetyö on tehty työelämän yhteistyökumppanin käyttöön, joten lopullisessa muodossa olisi nimenomaan pitänyt huomioida kohderyhmän näkökulmat.

Oman arviomme mukaan saimme koostettua tietopaketteihin juuri sen tiedon, jonka koimme haastattelujen, havainnoinnin ja arvioinnin perusteella oleelliseksi. Mielestämme tietopakettien sisältö vastaa opinnäytetyön tavoitteisiin ja vastaanottokeskusten tarpeeseen. Työntekijöille suunnattu tietopaketti on sellaisenaan käyttövalmis. Turvapaikanhakijoille suunnatun tietopaketin käytettävyyteen vaikuttaa oleellisesti se, kääntääkö yhteistyökumppani tietopaketin tarvittaville kielille. SPR saa sovitusti käyttöönsä suomenkielisen pohjan, ja vastuu kääntämisestä jää heille. He voivat kääntää tietopaketin suomenkieliseen pohjaan. Turvapaikanhakijoiden tietopaketti ei ole soveltuva tarkoitettuun käyttöön ilman käännöstä, joten kääntämisen painoarvo on merkittävä.

13 POHDINTA

Opinnäytetyönämme olemme toteuttaneet produktion eli kaksi tietopakettia. Opinnäytetyömme ei kuitenkaan varsinaisesti ole kehittämispainotteinen opinnäytetyö. Opinnäytetyössämme tulee esiin tutkimuksellisuus, vaikkei työ ole myöskään tutkimuspainotteinen, vaan sisältää viitteitä sekä tutkimus- että kehittämispainotteisesta opinnäytetyöstä.

Tämän hahmottaminen oli haasteellista työn edetessä, ja olisi kaivannut tarkempaa ja täsmällisempää suunnittelua jo heti alkuvaiheessa. Onnistuimme opinnäytetyössämme tuottamaan tavoitteiden mukaisesti kaksi tietopakettia, joiden sisältö vastaa mielestämme hyvin työelämän tarpeeseen.

Opinnäytetyömme ja produktiomme keskittyvät lapsen asemaan Suomessa ja monikulttuurisuuden kohtaamiseen vastaanottokeskuksissa. Tekemiemme haastatteluiden ja havainnointien mukaan kasvatuksen ja vanhemmuuden ongelma- ja ristiriitakohtat keskittyvät pitkälti lasten fyysiseen kurittamiseen, lasten kanssa olemiseen ja käytännön asioiden hoitamiseen, kuten vuorokausirytmien ylläpitoon ja pukeutumiseen. Työntekijöiden kannalta monikulttuurisuuden kohtaaminen aiheuttaa ristiriitaisia mielipiteitä; yhtäältä monikulttuurisessa työssä vaaditaan monikulttuuriosaamista ja sensitiivistä työotetta, toisaalta turvapaikanhakijoita tulisi ohjata suomalaiseen kulttuuriin. Ammattikäytännöt voivat vaihdella vastaanottokeskuksista riippuen. Tekemämme produktion sovellettavuus työelämään ilmenee huomiona vanhemmuudesta ja kasvatuksesta ja niihin mahdollisesti vaikuttavista seikoista vanhempien kokemuksissa. Näiden huomioiminen ja ymmärtäminen monikulttuurisessa työssä eivät ole itsestään selvää etenkin niissä tilanteissa, joissa työntekijöillä ei ole vielä pitkää kokemusta monikulttuurisesta työstä.

Vastaanottokeskus on myös niin työpaikkana kuin turvapaikanhakijoiden sen hetkisenä kotina epätavallinen ympäristö, sillä tulevaisuus on kaikin puolin epävarmaa. Esimerkiksi perhetyö maahanmuuttajaperheiden kanssa kuntaan muuttamisen jälkeen on todennäköisesti tavoitteellisempaa ja pitkäjänteisempää kuin työskentely vastaanottokeskuksessa. Muun muassa turvapaikanhakijoina Suomeen saapuvien perheiden myötä yhteiskuntamme monikulttuuristuu jatkuvasti ja uusia ammattikäytäntöjä, menetelmiä ja oman toiminnan kriittistä arviointia tarvitaan yhä enemmän. Opinnäytetyöprosessimme aikana olemme oppineet tarkastelemaan oman kulttuurimme tapoja uudesta näkökulmasta. Erityisesti ihmisten kanssa työskenneltäessä omassa toiminnassa on huomioitava eettisyys. Tutkimusta tehdessämme olemme pohtineet jatkuvasti työmme ja saamiemme tulosten luotettavuutta. Merkittävänä asiana olemme myös oppineet arvioimaan omaa toimintaamme ja työskentelyämme kriittisesti ja reflektoiden.

13.1 Eettisyys

Yksi eettisyyden olennainen seikka on oikeus tutkia tiettyä aihetta. Voidaan pohtia, millä oikeudella tekijä esittää kysymyksiään tai millä oikeudella hän puhuu toisen ihmisen kokemuksista. (Kallinen ym. 2015, 145.) Tässä opinnäytetyössä työelämälähtöisyyden perusta on tutkia ja kartoittaa kohderyhmän tarvetta. Koska opinnäytetyömme on työelämälähtöinen, opinnäytetyömme olennainen osa on esittää kysymyksiä ja esittää opinnäytetyön raportissa ihmisten kokemuksia. Turvapaikanhakijoiden haastattelun olemme nähneet eettisesti tärkeäksi myös siksi, että pelkkä työntekijöiden haastattelu olisi antanut yksipuolisen ja jopa puolueellisen näkemyksen tutkittavaan ilmiöön. Aiheemme on ajankohtainen ja yhteiskunnallisesti merkittävä.

Vaikeissa elämäntilanteissa elävien haastattelutilanteissa ja niiden suunnittelussa tekijän tulee olla erittäin sensitiivinen. Tutkimusmenetelmien ja tekijöiden tulee olla sensitiivisesti herkkiä ja haastateltavien toiveita ja rajoja kunnioittavia. (Kallinen ym. 2015,147.) Nauhuria käytettäessä on mahdollisuus olla intensiivisesti läsnä, mutta haastateltavan tulee luottaa siihen, että tekijä käsittelee nauhoituksen sisällön luottamuksellisesti. (Kallinen ym. 2015,155). Kunnioitimme toisen turvapaikanhakijaperheen toivetta olla käyttämättä nauhuria.

Opinnäytetyön eettisyyteen vaikuttaa vahva työelämälähtöisyys, koska tietopakettien kohderyhmän mielipiteet on otettu huomioon tietopaketteja tehdessä haastattelujen ja havainnoinnin keinoin. Opinnäytetyön haastatteluja tehdessämme painotimme vastaanottokeskuksen työntekijöille, että haluamme haastatteluun lupautuvien turvapaikanhakijaperheiden olevan tietoisia siitä, ketkä heitä haastattelevat ja miksi. Kun haastattelukysymykset koskevat henkilökohtaisia asioita, kuten uskontoa, lapsilukua ja kasvatusta, on tärkeää, että vastaaja on varmasti tietoinen siitä, mihin vastauksia käytetään. Opinnäytetyössä emme tuo julki paikkakuntia, joissa haastattelut ja havainnointi on toteutettu. Emme myöskään mainitse haastateltujen työntekijöiden tai perheiden nimiä.

13.2 Luotettavuus

Haastateltava voi joskus kokea haastattelun pelottavaksi tai itseään uhkaavaksi. Haastattelun luotettavuutta arvioitaessa tulee huomioida, että haastattelutilanteessa ihmisillä on taipumus antaa sellaisia vastauksia, jotka ovat sosiaalisesti suotavia tai he voivat antaa sellaisia tietoja joita tekijä ei kysykään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 202–203.) Haastateltujen työntekijöiden taustatiedot voivat vaikuttaa luotettavuuteen. Esimerkiksi se, kuinka kauan on työskennellyt turvapaikanhakijoiden kanssa tai millainen koulustausta on, vaikuttavat työntekijöiden tietämykseen ja kokemukseen. Millä perusteella haastateltavat perheet valikoituivat haastateltaviksi? Oliko syynä englannin kielen taito vai se, että perheillä oli hyvän ja lämpimänoloinen suhde lapsiinsa, ja he olivat valmiita kertomaan perheidensä asioista? Haastattelemamme turvapaikanhakijaperheet kertoivat haastattelutilanteessa olevansa tyytyväisiä vastaanottokeskuksen sen hetkiseen toimintaan. Olisivatko haastattelutulokset olleet erilaisia esimerkiksi pidemmän ajan kuluttua Suomeen saapumisesta? Tai jos haastattelut olisi suoritettu esimerkiksi kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen?

Luotettavuuteen vaikuttaa opinnäytetyömme vahva työelämälähtöisyys, koska kartoitimme tietopakettien sisältöä haastatteluilla ja havainnoinnilla. Haastattelujen luotettavuus on mielestämme melko hyvä, koska haastatelimme yhden vastaanottokeskuksen kuutta työntekijää ja kahta turvapaikanhakijaperhettä. Paremman luotettavuuden olisimme saaneet, jos olisimme haastatelleet myös toisten vastaanottokeskusten työntekijöitä ja turvapaikanhakijaperheitä. Tämän opinnäytetyön kannalta se ei kuitenkaan ollut tarkoituksenmukaista, koska opinnäytetyömme on produktio.

13.3 Opinnäytetyöprosessin arviointia

Opinnäytetyöprosessin alku oli pitkä ja hankala, koska vaihdoimme aiheita prosessin alkuvaiheessa. Halusimme opinnäytetyömme olevan ajankohtainen ja tarpeellinen. Uuden aiheen valinnan jälkeen teimme opinnäytetyösuunnitelman, mikä oli hyvä pohja ja apuväline opinnäytetyöprosessille. Yhteistyökumppanin varmistaminen oli haastavaa; SPR:n puolelta kiinnostusta opinnäytetyötämme kohtaan kyllä löytyi, mutta vastuuh-

kilöä jouduimme etsimään monien puheluiden ja välikäsien kautta. Alkuvaikeuksien jälkeen opinnäytetyöprosessi sujui hyvin siihen saakka, kunnes yhteistyökumppaninamme toiminut vastaanottokeskus lopetti toimintansa. Tästä johtuen kohtasimme vastoinkäymisiä opinnäytetyön arviointivaiheessa, kun emme saaneet yhteistyökumppaniltamme määrällisesti riittävää arviointia. Opinnäytetyöprosessimme aikana kohtaanmistamme haasteista selvisimme erinomaisesti yhteisen päämäärämme ansiosta.

Jokainen ryhmäläinen kartoitti teoriaa tasapuolisesti. Lastentarhanopettajan kelpoisuutta suorittavat kokosivat teoriaa varhaiskasvatuslaista, kasvatuskumppanuudesta ja kasvatuksesta. Toteutimme yhdessä haastattelut ja havainnoinnit. Aluksi meillä oli tarkoitus tehdä suomalaisesta kasvatuksesta tietopaketti turvapaikanhakijaperheille, mutta haastatteluista nousi esille tarve myös toiselle, työntekijöille kohdistetulle tietopaketille monikulttuurisesta kohtaamisesta. Tartuimme heti tilaukseen ja teimme kaksi erilaista tietopakettia vastaamaan turvapaikanhakijaperheiden sekä työntekijöiden tarvetta.

Parasta koko opinnäytetyöprosessissa oli ihmisten kohtaaminen ja kuuleminen haastattelutilanteissa. Etenkin turvapaikanhakijaperheiden haastattelut heidän omissa asunnoissaan olivat mieleenpainuvimpia kokemuksia, jotka tulemme muistamaan koko loppuelämämme. Oli erittäin koskettavaa kuulla perheiden elämästä heidän kotimaassaan. Oli myös hienoa nähdä ja kokea heidän vieraanvaraisuutensa. Meille tarjottiin lämpimät kaakaot ja saimme pitää pientä vastasyntyntä vauvaa sylissämme, vaikka olimme heille täysin vieraita. Haastattelut venyivätkin turvapaikanhakijaperheiden kanssa pitkiksi ja keskustelut jatkuivat vielä varsinaisen haastattelun jälkeen. Heidän kohtaamisen jälkeen osaamme arvostaa entistä enemmän turvallista elämää ja sitä, että lapsemme saavat kasvaa turvallisessa ympäristössä.

Opinnäytetyömme kannalta olisi tärkeää, että Suomen Punainen Risti julkaisisi tietopakettimme omilla nettisivuillaan, jotta se olisi helppo löytää ja olisi laajemmassa käytössä. Tietopakettien hyödyllisyyden kannalta olisi tärkeää, että SPR kääntäisi tietopakettimme tarvittaville kielille, jotta turvapaikanhakijaperheet voisivat itse lukea tietopakettia, eivätkä tarvitsisi siihen tulkkia. Tässä prosessissa saimme aikaan kaksi tietopakettia, jotka toivottavasti vähentävät lastensuojelutarvetta vastaanottokeskuksissa ja auttavat työntekijöitä kohtaamaan turvapaikanhakijaperheitä. Kaiken kaikkiaan olemme erittäin tyytyväisiä opinnäytetyöprosessiimme.

13.4 Ammatillinen kasvu

Olemme kasvaneet ammatillisesti erittäin paljon tämän opinnäytetyöprosessin aikana. Pidimme oppimispäiväkirjaa ja refleктоimme työskentelyämme koko opinnäytetyöprosessin ajan, mikä auttoi hahmottamaan oppimaamme. Produktion tekeminen ja opinnäytetyön tutkimuksellinen osa olivat meille kaikille uusia asioita. Tietoisuutemme on lisääntynyt monikulttuurisesta kohtaamisesta, missä vaaditaan dialogisia taitoja ja vuorovaikutustaitoja, ammatillisuutta, sensitiivisyyttä, tilannekohtaisuutta ja asiakkaan arvokasta kohtaamista. Tulevaisuudessa tarvitsemme työssämme varmasti monikulttuuriosaamista, riippumatta siitä, mille sektorille työllistymme. Tämän opinnäytetyöprosessin myötä, olemme saaneet hyvät valmiudet työskennellä monikulttuurisessa ympäristössä ja kohdata monikulttuurisia asiakkaita.

Opinnäytetyöprosessissa olemme kasvaneet ammatillisesti ryhmätyöskentelyssä. Olemme tehneet yhdessä ison projektin käyttäen apuna sosiaalista mediaa, puhelimia sekä säännöllisiä tapaamisia. Ryhmätyöskentelymme on ollut erittäin sujuvaa ja mutkattonta. Olemme saaneet aina tarvittaessa toisiltamme tukea. Ryhmätyöskentelyssä vaaditaan hyviä vuorovaikutustaitoja, yhteistä päämäärää sekä motivoituneisuutta, joita meiltä kaikilta löytyy. Tulevina sosionomeina ja lastentarhanopettajina tarvitsemme ryhmätyöskentelytaitoja työssämme.

Tietoisuutemme varhaiskasvatuslaista on syventynyt opinnäytetyöprosessin aikana. Varhaiskasvatuslaki velvoittaa kuntia järjestämään varhaiskasvatusta kiireellisissä tapauksissa tai olosuhteiden muutoin niin vaatiessa muullekin kunnassa oleskelevalle henkilölle kuin kunnan asukkaalle (Varhaiskasvatuslaki 1973). Saimme kuitenkin huomata haastatteluissa, että varhaiskasvatusta ei tarjota turvapaikanhakijoille, vaikka siihen olisi mahdollisuus. Turvapaikanhakijat ovat voineet kokea kotimaassaan traumaattisia kokemuksia ja kärsivät sen seurauksena psyykkisistä ongelmista. Olisiko kuitenkin lapsen edun mukaista, että sellaisessa tapauksessa, joissa vanhemmat eivät voi henkisesti hyvin, voisi lapselle tarjota varhaiskasvatusta? Myös äitien tasa-arvoisuus mietityttää meitä. Jos isä opiskelee suomen kieltä ja käy työtoiminnassa, niin äidit ovat lasten kanssa. Jos turvapaikanhakijaperheet voisivat saada lapsen varhaiskasvatuksen piiriin, olisi myös äidillä mahdollisuus osallistua suomen kielen opiskeluun ja työtoimintaan. Nyky-

yhteiskunnassamme tuntuu kuitenkin vallitsevan ajatus, että raha ratkaisee, niin surullista kuin se onkin.

Opinnäytetyöprosessissa tietoisuutemme on lisääntynyt myös lastensuojelun ja sosiaalihuollon osalta, mikä auttaa meitä tulevana ammattilaisina ymmärtämään ennaltaehkäisevän työn merkityksen. Lastentarhanopettajan työssä on myös pystyttävä ymmärtämään lapsen ja perheiden yksilöllisyys, toimimaan kasvatuskumppanuudessa ja tukea vanhemmuutta, jotta voimme tehdä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Vahvuutenamme voidaan pitää lastentarhanopettajan työssä kokonaisuuksien hallintaa ja palvelujärjestelmäosaamista, mikä auttaa meitä vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin.

Sosiaalihuoltolain soveltamisesta vastaanottokeskuksiin jäimme miettimään sitä, että ammattihenkilöistä riippuen eri vastaanottokeskuksissa voidaan katsoa joitakin sosiaalipalveluja välttämättömiksi turvapaikanhakijalle ja jossain toisessa vastaanottokeskuksessa taas ei. Koska laissa on tulkinnanvaraa, on siis arvioivasta työntekijästä kiinni, millaisia palveluita turvapaikanhakijaperhe vastaanottokeskuksessa saa. Ovatko turvapaikanhakijaperheet samanarvoisessa asemassa sosiaalipalvelujen osalta?

Opinnäytetyöprosessimme aikana olemme vahvistaneet osaamistamme sosionomin kompetensseista. Eettisestä osaamisesta olemme sisäistäneet sosiaalialan arvot ja ammattieettiset periaatteet. Olemme kohdanneet haastateltavat eettisesti ja käsitelleet haastattelutulokset eettisesti ja luotettavasti. Asiakastyön osaamisessa turvapaikanhakuprosessin tunteminen on vahvistunut entisestään sekä ymmärrämme oman arvomaailman merkityksen kohdatessa turvapaikanhakijoita. Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamisesta olemme vahvistaneet eniten ennaltaehkäisevän työn osaamista ja sen merkityksen ymmärtämistä. Tietopakettimme on tarkoitus ennaltaehkäistä lastensuojelun tarvetta vastaanottokeskuksissa.

13.5 Jatkotutkimusaiheita

Jatkotutkimusaiheena voisi tehdä tutkimuksen tietopakettiemme vaikuttavuudesta. Jos tutkittaisiin turvapaikanhakijaperheiden tietämystä suomalaisista kasvatuskäytännöistä, olisi mielenkiintoista tietää, mainittaisiinko opinnäytetyömme tässä yhteydessä. Olisi

mielenkiintoista tietää myös miten työntekijät kokevat tietoisuutensa lisääntyneen monikulttuurisen kohtaamisen osalta.

Turvapaikanhakijalapsille voisi tuottaa oman esitteen selkokielellä ja kuvilla, lapsen ikä huomioiden. Esitteessä voisi kuvata suomalaisessa yhteiskunnassa sallittuja ja rajoitettuja sekä vastaanottokeskusten arjen sujumiseen vaikuttavista asioista, esimerkiksi pukeutumista, yhteisen omaisuuden käsittelyä ja fyysistä koskemattomuutta.

Työntekijöille voisi toteuttaa laajemman ja tarkemman tietopaketin esimerkiksi islamin eri suuntauksista ja eritellä tarkemmin uskonnon erityispiirteitä. Meidän opinnäytetyömme keskittyy pitkälti kasvatukseen, mutta luonnollisesti kaikki turvapaikanhakijat eivät ole pikkulapsiperheen jäseniä, joten syvällisempikin kulttuurin tuntemus voisi helpottaa vastaanottokeskuksissa tehtävää työtä.

Opinnäytetyömme kohdistuu turvapaikanhakijaperheille. Jatkokehittämisidea voisi olla tietopaketti maahanmuuttajaperheille, jotka ovat saaneet myönteisen oleskeluluvan Suomeen. Kotouttamiseen kuuluu saada tietoa monenlaisista uuteen maahan ja kulttuuriin liittyvistä asioista, mutta lapsiperheille suunnattu tietopaketti suomalaisesta kasvatuksesta voisi vanhemmuuden tukemisen ohella auttaa maahanmuuttajavanhempia ymmärtämään, miten ja miksi suomalaiset toimivat tietyllä tavalla tietyissä tilanteissa.

LÄHTEET

- Abdellaoui, Mounia 2003. Kulttuuri antaa meille paikan maailmassa: Arabimuslimi-
vanhempien kokemuksia lastensa kasvattamisesta monikulttuurisessa
Suomessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki. Opinnäytetyö.
- Akar, Sylvia & Tiilikainen Marja 2004. Katsaus islamilaiseen maailmaan. Naiset, perhe
ja seksuaaliterveys. Väestötietosarja 13. Helsinki: Väestöliitto. Viitattu
2.12.2015. [http://vaestoliitto-fi-
bin.directo.fi/@Bin/22fab5e469703f702c6fec73f053d96e/1470593334/ap-
plication/pdf/312998/Katsausislamilaiseenmaailmaan.p](http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/22fab5e469703f702c6fec73f053d96e/1470593334/application/pdf/312998/Katsausislamilaiseenmaailmaan.p)
- Anis, Merja 2007. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo;
Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudum-
me. Helsinki: Väestöliitto, Monikulttuurinen osaamiskeskus, 147–160.
- Arttijeffer, Maria 2015. Yhteistyötä ilman yhteistä kieltä. Tutkimus päiväkodin henkilös-
tön ja maahanmuuttajaperheiden välisestä yhteistyöstä. Lapin yliopisto.
Kasvatustieteen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 26.8.2016.
[https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61876/Arttijeffer.Maria.pdf
?sequence=2](https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61876/Arttijeffer.Maria.pdf?sequence=2)
- Arvilommi, Nicola & Voima, Kyösti 2011. MMK1 Johdanto opintojaksoon, Fronter-
oppimisalusta, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 28.2.2016.
<https://fronter.com/diak>
- Ensi- ja turvakotien liitto i.a. Asiaa lastensuojelusta. Viitattu 8.3.2016.
[http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/asiaa_lastensuojelusta/mita_lastensuo-
jelu_on/mita_tarkoittaa_lapsen_etu/](http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/asiaa_lastensuojelusta/mita_lastensuo-
jelu_on/mita_tarkoittaa_lapsen_etu/)
- Ensi- ja turvakotien liitto i.a. Kaapatut lapset ry. Perheoikeus ja lapsen asema islamissa.
Viitattu 31.8.2016.
[http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/jasenyhdistykset/kaapatut_lapset_ry/ti-
etoa/lapsikaappaus-haagin-sopimuksen-/perheoikeus-ja-lapsen-asema-islama-
issa/](http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/jasenyhdistykset/kaapatut_lapset_ry/ti-
etoa/lapsikaappaus-haagin-sopimuksen-/perheoikeus-ja-lapsen-asema-islama-
issa/)
- Haasio, Ari & Savolainen, Reijo 2004. Tiedonhankintatutkimuksen perusteet. Helsinki:
BTJ Kirjastopalvelu.
- Helsingin kaupunki 2014 a. Lasten kasvatusta Suomessa. Viitattu 16.12.2015.
[http://www.infopankki.fi/fi/elama-suomessa/perhe/lapset/lasten-kasvatusta-
suomessa](http://www.infopankki.fi/fi/elama-suomessa/perhe/lapset/lasten-kasvatusta-
suomessa)

- Helsingin kaupunki 2014 b. Erilaisia perheitä. Viitattu 24.1.2016.
<http://www.infopankki.fi/fi/elama-suomessa/perhe/erilaisia-perheita>
- Helsingin kaupunki 2016. Turvapaikanhakija. Viitattu 18.1.2016.
<http://www.infopankki.fi/fi/muutto-suomeen/olen-/turvapaikanhakija>
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1982. Teemahaastattelu. Helsinki: Gaudeamus
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä Oy
- Husein, Muhammed 2011. Yhtä erilaiset. Islam ja suomalainen kulttuuri. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos
- Häkkinen, Hannele; IsoMauno, Jean-Tibor & Tyni, Tero 2016. Suomen Kuntaliitto. Yleiskirje 6 / 2016. Turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveystalvet vastanottokeskuksissa ja kuntien rooli. Viitattu 12.8.2016.
<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/yleiskirjeet-lausunnot/yleiskirjeet/2016/Sivut/yleiskirje-6-2016.aspx>
- Kallinen, Kati; Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna 2015. Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. EU: United Press Global
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta - opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus.
- Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli 2013. Kulttuurisen monimuotoisuuden huomioiminen työyhteisössä. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo; Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Helsinki: Väestöliitto, Monikulttuurinen osaamiskeskus, 48–58.
- Korpimäki, Laura 2013. Kasvatuskumppanuus maahanmuuttajavanhempien näkökulmasta. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Kuittinen, Saija; Isosävi, Sanna 2013. Vanhemmuus ja pienten lasten hoiva eri kulttuureissa. Teoksessa: Anne Alitolppa-Niitamo; Stina Fågel & Minna Säävälä, (toim.) 2013. Olemme muuttaneet - ja kotoudumme. Maahan muuttaneiden kohtaaminen ammatillisessa työssä. Väestöliitto. Helsinki: Väestöliitto, Monikulttuurinen osaamiskeskus, 78–92.

- Kuokkanen, Ritva; Kivirinta, Mervi; Määttänen, Jukka & Leena Ockenström 2007.
Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä - Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun
opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kurola, Aija; Sutinen, Tuija; Tiainen, Airi 2002. Monikulttuurisuus rikkautena - Koke-
muksia Hakan päiväkodista. Teoksessa Anneli Niikko (toim.) Esiopetusta
linnan liepeillä. Joensuun yliopisto. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos,
30–39. Viitattu 4.1.2016.
<http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/esiopetus/PDFt/Haka.pdf>
- Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistami-
sesta ja auttamisesta 2011. 17.6.2011/746. Finlex – Valtion säädöstieto-
pankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 24.8.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000. 22.9.2000/812. Finlex –
Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 31.8.2016.
- Lastensuojelulaki 2007. 13.4.2007/417. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasai-
nen lainsäädäntö. Viitattu 16.12.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lastensuojelun keskusliitto i.a. Lastensuojelun perusta. Viitattu 16.12.2015.
<http://www.lastensuojelu.info/fi/lastensuojelun-perusta.html>
- Lavikainen, Marjo; Puustinen- Korhonen, Aila & Ruuskanen, Kristiina 2014. Lasten-
suojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4.
Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 16.12.2015.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116166/URN_ISBN_978-952-00-3488-7.pdf?sequence=1
- Lehtinen, Isra i.a. Edu.fi - opettajan verkkopalvelu. Viitattu 30.12.2015.
http://www.edu.fi/perusopetus/uskonto_ja_elamankatsomustieto/uskontonetti/uskonnot_pahkinankuoressa/islam
- Lyhty, Tuomo 2016. Ohjaava opettaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Pieksämäki.
Sähköpostiviesti 31.5. Vastaanottaja Heidi Fihlman. Tuloste tekijän hal-
lussa.

- Maahanmuuttovirasto 2016 a. Vireille tulleet turvapaikkahakemukset 1.1.2015 – 27.12.2015. Viitattu 18.1.2016.
http://www.migri.fi/download/64766_viikkotilasto_21.12.15.pdf?5f2880d8e81fd388
- Maahanmuuttovirasto 2016 b. Vastaanottopalvelut turvapaikanhakijoille. Viitattu 19.1.2016.
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottoiminta/vastaanoton_palvelut
- Maahanmuuttovirasto 2016 c. Turvapaikan hakeminen. Viitattu 19.1.2016.
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen
- Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a. Kasvatuksen tapoja. Viitattu 14.11.2015.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/kasvatuksen_tapoja/
- Märsynaho, Minna 2011. Turvapaikanhakijaperhe Oulun vastaanottokeskuksessa - ohjeita lapsiperheille. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Oulu. Opinnäytetyö
- Pakolaisneuvonta ry i.a.a. Turvapaikanhakijan asema Suomessa. Viitattu 19.1.2016.
http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=66&lang=suo
- Pakolaisneuvonta ry i.a.b. Turvapaikkamenettely Suomessa. Viitattu 19.1.2016.
http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=35&lang=suo
- Rantanen, Susanna 2016. Vastaanottokeskuksen vastaava sosiaalihojaaja. Henkilökohdainen tiedonanto 14.8.
- Rentola, Marketta 2006. Hyvä opas. Teoksessa: Raimo Jussila; Eero Ojanen; Taija Tuominen (toim.). Tieto kirjaksi. Helsinki: Kansanvalistusseura, 92–107.
- Rikoslaki 1889. 19.12.1889/39. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 6.11.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L1>
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 24.12.2015. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.html

- Sainola-Rodriguez, Kirsti 2013. Maahanmuuttajan kohtaaminen terveydenhuollossa. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo; Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä, 134–144. Viitattu 19.5.2016. http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/512543bc03e5300db734aae9f4225cff/1463515161/application/pdf/4715338/Olemme%20muuttaneet%20-%20ja%20kotoudumme_final%202608%20%283%29.pdf
- Sateenkaariperheet i.a. Mikä sateenkaariperhe? Viitattu 6.11.2015. <http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=68>
- Sisäministeriö 2015. Turvapaikanhakijat. Viitattu 6.11.2015. <https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>
- Sosiaali- ja terveysministeriö i.a. Turvapaikanhakijoiden sosiaaliturva ja palvelut Suomessa. Viitattu 12.8.2016. <http://stm.fi/turvapaikanhakijoiden-palvelut>
- Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2015. Viitattu 27.8.2016. <http://stm.fi/documents/1271139/1352015/Sosiaalihuoltolain+soveltamisopas.pdf/cb12a5c4-9bfa-4983-adf6-94ca18815f1b>
- Sosiaalihuoltolaki 2014. 30.12.2014 / 1302. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 1.1.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>
- Suomen perustuslaki 1999. 731/11.6.1999. Finlex - Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 30.12.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P7>
- Suomen Punainen Risti 2015 a. Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanotto. Viitattu 6.11.2015. <https://www.punainenristi.fi/tutustu-punaiseen-ristiin/tyomme-suomessa/turvapaikanhakijoiden-pakolaisten-vastaanotto>
- Suomen punainen risti 2015 b. Vastaanottokeskus - Auttaa ja tukee turvapaikanhakijoita. Esite. Takoma tuotanto Oy.
- Suomen sosiaali ja terveys ry i.a. Arviointi järjestöissä. Viitattu 29.8.2016. <http://www.soste.fi/elinvoimaiset-jarjestot/arviointi-jarjestoissa>
- Säävälä, Minna 2011. Perheet muuttoliikkeessä. Perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen. Helsinki: Väestöliitto.
- Taskinen, Sirpa 2012. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015 a. Lastensuojelunkäsikirja. Monikulttuurisuus. Viitattu 18.1.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/monikulttuurisuus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015 b. Kasvatuskumppanuus. Viitattu 14.11.2015. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/kasvatuskumppanuus
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015 c. Lastensuojelun käsikirja. Turvapaikanhakijat lastensuojelun asiakkaina. Viitattu 6.11.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/turvapaikanhakijat-lastensuojelun-asiakkaina#Turvapaikanhakijalapset%20ja%20lastensuojelu>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016 a. Lastensuojelun käsikirja. Maahanmuuttajat lastensuojelun asiakkaina. Viitattu 19.5.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/monikulttuurisuus/maahanmuuttajat-lastensuojelun-asiakkaina>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016 b. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen. Viitattu 21.8.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus#Kenell%C3%A4%20on%20velvollisuus%20ilmoittaa?>
- Tiilikainen, Marja 2007. Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino.
- Trux, Marja-Liisa 1999. Kulttuurisensitiivisyys ja psykologinen “toisen” arviointi - kertomuksia kulttuurien kohtaamisista. Teoksessa: Juhani Ihanus (toim.) 1999. Kulttuuri ja psykologia. Helsinki: Yliopistopaino, 181–214.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turvapaikanhakijaperheet 2016. Haastattelu 21.1.
- Ulkomaalaislaki 2004. 30.4.2004/301. Finlex - Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 31.8.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>

- Unicef i.a. Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä. Viitattu 14.11.2015.
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-lyhennettyna/>
- Wallin, Aila 2013. Monikulttuuriosaaminen. Uudistuvan työyhteisön valttikortti. Riihimäki: Klaava Media / Andalys Oy.
- Varhaiskasvatuslaki 1973. 19.1.1973/36. Finlex – Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 6.11.2015 ja 4.1.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Vastaanottokeskuksen työntekijä 2016. Sähköpostiviesti 6.8. Vastaanottaja Heidi Fihlman. Tuloste tekijän hallussa.
- Vastaanottokeskuksen työntekijät 2016. Haastattelu 21.1.
- Vilen, Marika; Vihunen, Riitta; Vartiainen, Jari; Siven, Tuula; Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2006. Lapsuus - Erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Zandkarimi, Mina 2013. Kurdeille on tärkeää yhteisöllisyys ja kunnia. Teoksessa: Osku Haapasaari ja Elina Korhonen (toim.) 2013. Mikä perhe? Perhe eri kulttuureissa. Väestöliitto. Väestötietosarja 26. Viitattu 31.8.2016.
http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/2b35c6cdc387fd877941fe6d0352e5f0/1472639030/application/pdf/3098673/MIK%C3%84PERHE_nettikirja.pdf
- Zandkarimi, Mina 2014. Perhe ja maahanmuutto, lastenkasvatus ja osallisuuden vahvistaminen. Väestöliitto. Tuloste tekijän hallussa.
- Zechner, Minna; 2007. Maahanmuuttajaäitien näkemyksiä ja kokemuksia päivähoidosta ja koulusta palveluina. Teoksessa: Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, 245–263. Viitattu 24.2.2016.
http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/75f9b732124dcd5e61ee27a2b964130a/1456386787/application/pdf/386433/Maahanmuuttajanaiset_e.pdf

LIITE 1: HAASTATTELUKYSYKYS JA APUKYSYMYKSET TYÖNTEKIJÖILLE

1. Taustatiedot

- Työhistoriasi: Kuinka kauan olet työskennellyt vastaanottokeskuksissa, maahanmuuttajaperheiden parissa jne. ?
- Ammatti
- Työtehtävät
- Sähköpostiosoite

2. Kasvatus ja kasvatuskumppanuus

- Millaisia eroja olet havainnut suomalaisen ja islamilaisen kasvatuskäytäntöjen välillä?
- Millaisiin kasvatuksellisiin ongelmiin olet törmännyt työssäsi?
- Mistä ongelmat johtuvat?
- Miten ongelmat on kohdattu? Miten ne on ratkaistu?
- Millaisia toimenpiteitä ongelmatilanteista on seurannut?
- Miten perheiden kanssa tehtävä yhteistyö (kasvatuskumppanuus) toteutuu yksikössä?

3. Varhaiskasvatus

- Varhaiskasvatuslaki velvoittaa kuntia järjestämään varhaiskasvatusta kiireellisissä tapauksissa tai olosuhteiden muutoin niin vaatiessa muullekin kunnassa oleskelevalle henkilölle kuin kunnan asukkaalle.
- Voisiko varhaiskasvatusta tarjota myös turvapaikanhakijoille tilanteen niin vaatiessa?
- Miksi tai miksi ei?

4. Kulttuuritietoisuus

- Millainen on oma kulttuuritietoisuutesi esimerkiksi islamin osalta?
- Millaista tietoa kaipaisit työssäsi esimerkiksi islamista?
- Millä lailla kulttuurisensitiivisyys ilmenee asiakkaiden kohtaamisissa eli kuinka kohtaat monikulttuurisuuden?

5. Ristiriitojen ennaltaehkäisy

- Miten ongelmatilanteita olisi voitu ennakoida tai välttää?
- Millaista ohjausta SPR:ltä on tullut ongelmatilanteiden kohtaamiseen?
- Millaista kasvatukseen liittyviä materiaalia teillä on jo käytössä?
- Jaetaanko niitä perheille ja työntekijöille?
- Onko perheille kerrottu, että henkinen ja fyysinen väkivalta on suomessa lailla kielletty?

6. Tietopaketteihin toivottuja asioita

- Millaisia asioita toivot tietopakettimme käsittelevän alle seitsemänvuotiaiden lasten kasvatukseen liittyen?
- Yhteystietoja, lakeja, palveluohjausta, suomalaista kasvatuskäytäntöä?
- Tietopaketti työntekijöille vai/ja turvapaikanhakijoille?
- Tuleeko mieleen jotakin, jonka haluaisit nostaa esiin liittyen tietopaketissa ja opinnäytetyön raportissa käsiteltäviin asioihin?

LIITE 2: HAASTATTELUKYSYKSET JA APUKYSYMYKSET TURVAPAIKANHAKIJAPERHEILLE

1. Taustatietoja:

- Montako alle 7-vuotiasta lasta? Lasten ikä?
- Mistä maasta lähtöisin? Uskonto?

2. Kasvatus ja kasvatuskumppanuus

- Mitkä asiat ovat mielestäsi tärkeitä lasten kasvatuksessa?
- Miten ohjaajat osallistuvat lasten kasvattamiseen ja vanhempien/perheiden elämään?
- Millaista tukea olette kaivanneet kasvatukseen liittyen?
- Minkälaista tukea olet saanut henkilökunnalta?
- Onko teille kerrottu/ jaettu materiaalia lapsia tai kasvatusta koskevasta tiedosta Suomessa olonne aikana?

3. Perheiden kokemukset

4. Tietopaketteihin toivottuja asioita

- Millaisia asioita toivot tietopakettimme käsittelevän alle seitsemänvuotiaiden lasten kasvatukseen liittyen?
- Yhteystietoja, lakeja, palveluohjausta, suomalaista kasvatuskäytäntöä?

LIITE 3: ARVIOINTIKYSYMYKSET

1. Mikä tietopaketeissa on hyvää?
2. Mitä muuttaisitte tietopaketeissa?
3. Mitä lisäisitte tietopaketteihin?
4. Mitä poistaisitte tietopaketeista?
5. Mikä on tietopakettien käyttökelpoisuus, hyödynnettävyys ja eettisyys?
6. Onko tietopaketeissa uutta tietoa teille? Jos on, niin mitä?
7. Mikä on turvapaikanhakijoiden tietopaketissa sellaista, mikä käytännössä on merkittävää? Ja mikä ei ole ja miksi?
8. Mitä mieltä olette kuvista?
9. Vapaa sana

MONIKULTTUURISUUDEN KOHTAAMINEN VASTAANOTTOKESKUKSISSA

Tekijät:
Heidi Fihlman,
Lilli Kettunen ja
Aino Vartiainen

- ❖ Tämä tietopaketti on tarkoitettu SPR:n vastaanottokeskuksiin työntekijöille
- ❖ Kun eri kulttuurienvälisen yhteistyön tavoitteena on pyrkimys kunnioitukseen ja mahdollisimman hyvään tasapainoon tai integraatioon, tarvitaan monikulttuuriosaamista, eli taitoa ja pyrkimystä tulla toimeen eri kulttuurista tulevien ihmisten kanssa
- ❖ Monikulttuurisen osaamisen tarpeen eettisenä perusteena voidaan pitää sitä, että yhdenvertainen kohtelu kuuluu yleisiin ihmisoikeuksiin. Sen toteutuminen vaatii usein asiakkaan erilaisten, erityisten tarpeiden huomioimista. Kun erilaiset taustat ja asiakkaiden asioille antamat merkitykset huomioidaan, dialogisuus ja yhteistyö on toimivampaa
- ❖ Tämän tietopaketin lukija saa tietoa ja valmiuksia monikulttuurisesta kohtaamisesta

KOKEMUSTEN JA KULTTUURIN MERKITYS KASVATUKSESSA

- ❖ **Kokemusten vaikutus** suhtautumisessa lapseen; esim. itku voi muistuttaa traumaattisesta kokemuksesta, jolloin vanhemman suhtautuminen voi olla vihamielistä, eikä hänellä ole keinoja rauhoittaa lasta
- ❖ **Kulttuurin merkitys** suhtautumisessa lapseen ja lapsuuteen; lasten saaminen voi olla henkilökohtainen toive, jota suunnitellaan, tai toisaalta vanhemmuus on osa omassa elämässä vaikuttavaa kulttuuria, johon yksilöllisillä toiveilla ei ole osuutta. Ympäristön vaatimukset sekä vanhempien käytössä olevat resurssit voivat ohjata tarjoamaan hoivaa vain tietyille lapsille riippuen sukupuolesta, lasten syntymäjärjestyksestä sekä siitä, onko lapsi toivottu vai ei-toivottu
- ❖ **Kulttuurinen vanhemmuuden logiikka:** tarkoituksena sosiaalistaa lapsi tietyn yhteisön jäseneksi ja tukea toimimaan kyseisen ympäristön vaatimalla tavalla. Kasvatusta ja sosiaalistamista ohjataan siihen suuntaan, mikä omassa kulttuurissa on toivottavaa ja hyväksyttävää; kasvatusta perustuu oman yhteiskunnan rakenteisiin, arvomaailmaan ja historiaan

VANHEMPIEN HUOMIOIMINEN KASVATUSKUMPPANUUDESSA

- ❖ Jos vanhempien näkemykset jäävät kohtaamisissa huomioimatta, on vaarana, että keskitytään näkyvien ongelmien ratkaisemiseen, eikä taustalla oleviin syihin. Lopputuloksena on vanhempien syyllistäminen, ohjaaminen ja arvostelu, vaikka tukea tarvittaisiin kokemusten ja toimintamallien käsittelyyn sekä uusien toimintatapojen opetteluun
- ❖ Vastuu lasten kasvattamisesta on usein yhteisöllä, ei vain vanhemmilla. Suomessa lasten edun ja hyvinvoinnin kriteerit on määritelty lakien ja viranomaisten toimesta. Joissain kulttuureissa lapsen edun ja kasvatuksen kriteerit määrittelevät vanhemmat ja uskonto, joka voi olla lakia tulkinnanvaraisempi
- ❖ Vanhemmille pelkoa voivat aiheuttaa lasten suomalaistuminen ja vaikutteiden ottaminen suomalaisista; käyttäytymismallit voivat olla ristiriidassa oman kulttuurin arvojen ja uskonnon kanssa
- ❖ Sukupuoliroolit vahvoja: naisten valta kotona ja perheessä, miesten valta kodin ulkopuolella

TYÖNTEKIJÄN MAHDOLLISUUDET MONIKULTTUURISISSA KOHTAAMISISSA

- ❖ Suhtaudu erilaiseen vanhemmuuteen uteliaasti, kysellen, avoimesti ja ennakkoluulottomasti - älä tuomitse
- ❖ Sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen merkitys korostuu monikulttuurisessa kohtaamisessa
- ❖ Uuden kulttuurin tapoja opitaan suorassa kanssakäymisessä päivittäin - työntekijänä olet esimerkki asiakkaille; maahanmuuttajan, yhteisön ja valtaväestön väliset asenteet määräävät sen, onnistuuko **maahanmuuttaja integroitumaan valtaväestöön säilyttäen oman identiteettinsä; sulautuuko maahanmuuttaja valtaväestöön (assimilaatio); eristäytykö maahanmuuttaja vähemmistökulttuurinsa piiriin (separaatio); vai marginalisoituuko hän siten, että oma identiteetti sekä yhteys valtaväestön kulttuuriin katoaa** -> minkä näistä haluat toteutuvan?

KONSULTAATIO AMMATTILAISILLE

Väestöliitolta on saatavissa kulttuurisensitiivistä konsultaatiota ammattilaisille, jotka työskentelevät maahanmuuttajien kanssa. Konsultaatio kohdistuu perhe-elämään, lasten kasvatukseen sekä perheiden psykososiaaliseen hyvinvointiin.

Väestöliitolle voi lähettää sähköpostia tai soittaa virastoaikana. Konsultaatio on ilmaista.

Kulttuurinen erityisosaaminen jakautuu seuraavasti:

❖ Mina Zandkarimi – Lähi-itä, arabikulttuurit
mina.zandkarimi(at)vaestoliitto.fi, 09-228 05 245

❖ Anita Novitsky – Venäjän ja Itä-Euroopan alueet, Kaukasia
anita.novitsky(at)vaestoliitto.fi, 09-228 05141

Viranomaisneuvonnan osalta yhteyttä voi ottaa viranomaistahoon tai esim. Virka Infoon

www.virka.fi

LÄHTEET

Akar, Sylvia & Tiilikainen Marja 2004. Katsaus islamilaiseen maailmaan. Naiset, perhe ja seksuaaliterveys. Väestöliitto.

Anis, Merja 2007. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo; Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Helsinki: Kirjapaino Fram, 147-160

Kuittinen, Saija; Isosävi, Sanna 2013. Vanhemmuus ja pienten lasten hoiva eri kulttuureissa. Teoksessa: Alitolppa-Niitamo, Anne; Fågel, Stina & Säävälä, Minna (toim.) 2013, 78. Olemme muuttaneet - ja kotoudumme. Maahanmuuttaneiden kohtaaminen ammatillisessa työssä. Väestöliitto. Helsinki: Kirjapaino Farm, Vaasa.

Sainola-Rodriguez, Kirsti 2013. Maahanmuuttajan kohtaaminen terveydenhuollossa. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo; Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Viitattu 19.5.2016.
http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/512543bc03e5300db734aae9f4225cff/1463515161/application/pdf/4715338/Olemme%20muuttaneet%20-%20ja%20kotoudumme_final%202608%20%283%29.pdf

Tiilikainen, Marja 2007. Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Trux, Marja-Liisa 1999. Kulttuurisensitiivisyys ja psykologinen "toisen" arviointi - kertomuksia kulttuurien kohtaamisista. Teoksessa: Ihanus, Juhani (toim.) 1999. Kulttuuri ja psykologia. Helsinki: Yliopistopaino

Väestöliitto 2016. <http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/palvelut/neuvonta-ja-konsultaatio/>

Wallin, Aila 2013. Monikulttuuriosaaminen. Uudistuvan työyhteisön valttikortti. Klaava Media / Andalys Oy

Tämä tietopaketti on tarkoitettu
SPR:n vastaanottokeskuksiin
lapsiperheille

Suomessa olevia
turvapaikanhakijoita koskee
Suomen lainsäädäntö

Koska kasvatuskäytännöt eri
maissa vaihtelevat, on tärkeää
tietää, kuinka kasvatetaan laki
huomioiden

Tämän tietopaketin lukija saa tietoa
suomalaisesta kasvatuksesta

Tekijät:
Heidi Fihlman,
Lilli Kettunen ja
Aino Vartiainen

Tietoa lastensuojelusta omalla kielelläsi:
<http://www.lastensuojelu.info/>

Tietoa Suomesta omalla kielelläsi:
<http://www.infopankki.fi/>

Lastenkasvatustietoutta eri kielillä:
<https://vaestoliitto-fi.directo.fi/monikulttuurisuus/tietoa-monikulttuurisuudesta/aineistot/lastenkasvatu-svihkoset/>

**Vastaanottokeskuksen henkilökunta
auttaa nettilinkkien käytössä**

LAPSEN ASEMA SUOMESSA

SUOMESSA...

- ❖ Isät sekä äidit ovat tasa-arvoisia - **molemmat** voivat opiskella ja käydä töissä sekä hoitaa lapsia kotona
- ❖ Äidit sekä isät voivat päättää kodin, perheen ja lasten asioista
- ❖ Vanhemmat asettavat rajat lapsilleen, jotta lapsella on turvallista olla
- ❖ Kaikilla lapsilla on oikeus saada osakseen ymmärrystä ja hellyyttä
- ❖ Yhteiskunta suojelee lapsia ja lapsuutta, kaikki lapset ovat tasa-arvoisia ja arvokkaita kuten kaikki aikuisetkin

SUOMESSA...

- ❖ Kasvatus perustuu lakeihin, ei uskontoon
- ❖ Lastensuojelulaki turvaa lapsen hyvinvointia
- ❖ Lastensuojelu tukee ja ohjaa vanhempia lasten kasvatuksessa
- ❖ Vanhemmat ovat vastuussa alle 18-vuotiaan lapsensa vaatuksesta, ravinnosta ja turvallisuudesta
- ❖ Vanhemmat ovat vastuussa ja korvausvelvollisia lapsensa teoista
- ❖ Neuvola seuraa kaikkien lasten kehitystä jo ennen syntymää ja tukee perhettä ja vanhempia

Työntekijät ovat sinua varten - kysy neuvoa, keskustele ja pyydä apua!

SUOMESSA EI SAA...

- ❖ Käyttää fyysistä väkivaltaa lapsen kasvatuksessa
- ❖ Käyttää henkistä väkivaltaa
- ❖ Jättää alle kouluikäistä lasta yksin
- ❖ Varastaa eikä hajottaa yhteisiä eikä toisten tavaroita

→ **Viranomaiset voivat puuttua lapsen kasvatukseen**

Kuvat: Sclera npo (www.sclera.be)